

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

04.01– КМР. 510 “С” 2024.04.01 026 ПЗ

ЛАКТИОНОВА АНДРІЯ АНДРІЙОВИЧА

2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ННІ неперервної освіти і туризму**

УДК 321:004.275:33

ПОГОДЖЕНО
Директор
ННІ неперервної освіти і туризму

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри публічного
управління та менеджменту
інноваційної діяльності та
дорадництва

_____ Гриценко І.С.
(підпис)
«_____» _____ 20__ р.

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
«_____» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: “Державна політика кластеризації економіки: досвід
Французької Республіки”

Спеціальність: 281 “Публічне правління та адміністрування”

Освітня програма: “Публічне управління та адміністрування”

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи :

Доктор наук з держ.упр., професор _____ Євсюкова О.В.
(підпис)

Виконав _____ Лактіонов А.А.
(підпис)

КИЇВ — 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
ІННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри публічного управління та менеджменту інноваційної
діяльності та дорадництва

_____ (науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)

“ ___ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

**до виконання магістерської кваліфікаційної роботи
здобувачу вищої освіти Лактіонова Андрія Андрійовича**

Спеціальність: 281 “Публічне управління та адміністрування”

Освітня програма: “Публічне управління та адміністрування”

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: “Державна політика кластеризації економіки: досвід Французької Республіки”.

Наказ ректора НУБіП України про затвердження теми магістерської кваліфікаційної роботи: _____

Термін подання завершеної роботи на кафедру: _____

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: законодавчі та нормативно-правові акти, статистичні дані, аналітичні звіти, матеріали з офіційних сайтів органів публічної влади та інших суб’єктів публічного управління, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань публічного управління та адміністрування.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка комплексу практичних рекомендацій щодо векторів розвитку державної політики кластеризації економіки України на основі досвіду Французької Республіки.

Для досягнення зазначеної мети дослідження поставлено наступні завдання:

1. Визначити поняття та сутність державної політики кластеризації економіки в контексті публічного управління, дослідити ключові терміни, пов'язані з кластеризацією, та роль кластерів у забезпеченні сталого економічного розвитку.

2. Проаналізувати моделі кластерного розвитку в сучасних умовах та методологічні засади публічного управління у сфері кластеризації економіки, зокрема нормативно-правову базу, механізми державного регулювання і підтримки кластерів.

3. Дослідити історію та розвиток кластерної політики Французької Республіки, вивчити особливості функціонування кластерів у Франції, їх організаційні моделі, взаємодію з органами публічного управління, бізнесом та науково-дослідними установами.

4. Оцінити роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності Франції, акцентуючи увагу на впливі ефективного публічного управління на інноваційний розвиток, зайнятість та регіональну політику.

5. Проаналізувати стан і проблеми публічного управління кластеризацією економіки України, визначити бар'єри та можливості адаптації французького досвіду до українських умов.

6. Розробити практичні рекомендації органам публічної влади України щодо вдосконалення державної політики публічного управління кластеризацією економіки, зокрема обґрунтувати підходи до підтримки кластерів у воєнний та повоєнний час.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові підходи дослідження і спеціальні методи, а саме: історичний,

порівняльно-правовий метод, метод правового регулювання, системний метод, абстрактно-логічний та метод аналітичного прогнозування, специфічні методи науки державного управління тощо.

Об'єктом дослідження є державна політика кластеризації економіки України.

Предметами дослідження є шляхи модернізації державної політики кластеризації економіки України на основі досвіду Французької Республіки.

Гіпотеза дослідження. Досвід Французької Республіки у сфері кластеризації економіки, як однієї з провідних економік Європейського Союзу, може бути практичним та корисним для удосконалення державної політики кластеризації економіки в Україні. Використання французького досвіду в цій сфері сприятиме розробці нових та обґрунтованих векторів для вдосконалення української політики кластеризації економіки, що забезпечить її ефективне функціонування. Це, своєю чергою, дозволить Україні просуватися в напрямку євроінтеграції, створюючи сприятливі умови для сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та регіонального розвитку, адаптуючи перевірені міжнародні підходи та стандарти до національних умов.

Дата видачі завдання: _____

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Доктор наук з держ.упр., професор

_____ підпис

Євсюкова О.В.

Завдання прийняв до виконання:

здобувач магістратури

_____ підпис

Лактіонов А.А.

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ
МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

№ з/п	Етапи підготовки та захисту магістерської кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки (фактично виконано)
1.	Вибір теми магістерської кваліфікаційної роботи, підготовка завдання, складання плану, консультації з проведення дослідження	березень 2024 р.	
2.	Підготовка першого розділу роботи	квітень 2024 р.	
3.	Підготовка другого розділу роботи	травень 2024 р.	
4.	Підготовка третього розділу роботи	червень - липень 2024 р.	
5.	Підготовка вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Оформлення роботи відповідно до встановлених вимог, передача на перевірку керівникові	серпень-вересень 2024 р.	
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника (консультанта)	вересень 2024 р.	
7.	Перевірка роботи на академічний плагіат	до 15 листопада 2024 р.	
8.	Отримання відгуку керівника роботи	жовтень 2024 р.	
9.	Отримання зовнішньої рецензії	жовтень 2024 р.	
10.	Підготовка доповіді та презентації. Попередній розгляд та захист на випусковій кафедрі	до 30 листопада 2024 р.	

11.	Допуск магістерської кваліфікаційної роботи до захисту завідувачем кафедри	грудень 2024 р.	
12.	Захист роботи перед екзаменаційною комісією	грудень 2024 р.	

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Доктор наук з держ.упр., професор

підпис

Євсюкова О.В.

Завдання прийняв до виконання:

здобувач магістратури

підпис

Лактіонов А.А.

РЕФЕРАТ

Лактіонов А.А. Державна політика кластеризації економіки: досвід Французької Республіки: магістер. робота : спец. 281 “Публічне управління та адміністрування” /Андрій Андрійович Лактіонов; НУБіП України; каф. публічного управління та менеджменту інноваційної діяльності; керівник Євсюкова О.В., доктор наук з держ.упр., проф. – Київ, 2024. – 85 с.

Анотація. У роботі розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема “кластерна політика”, “економічна конкурентоспроможність”, “державне управління”, “кластерна інфраструктура”, “інноваційний розвиток” тощо. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення кластерної політики Французької Республіки та можливості застосування її елементів для стимулювання кластеризації в Україні. Розглянуто особливості формування та функціонування кластерів у Франції, оцінено їх роль у посиленні конкурентоспроможності та економічного зростання регіонів. Проведено аналіз сучасного стану кластерної політики в Україні, виявлено основні проблеми та бар’єри на шляху розвитку кластерів. Запропоновано шляхи вдосконалення державної політики України у сфері кластеризації економіки, обґрунтовано необхідність розвитку кластерної інфраструктури та партнерства між державою, бізнесом та науковими установами. Акцентовано увагу на ролі державної підтримки та адаптації кращих практик для забезпечення сталого розвитку та міжнародної конкурентоспроможності економіки України.

Ключові слова: кластерна політика, економічна конкурентоспроможність, державне управління, кластерна інфраструктура, інноваційний розвиток, партнерств

ПЛАН

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	7
1.1. Поняття та сутність кластеризації економіки.....	7
1.2. Моделі кластерного розвитку в сучасних умовах.....	17
1.3. Методологічні основи державної політики у сфері кластеризації.....	22
Висновки до розділу I.....	26
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	28
2.1. Історія та розвиток публічного управління кластеризацією Французької Республіки.....	28
2.2. Роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності Французької Республіки через механізми публічного управління.....	35
2.3. Особливості публічного управління аграрними кластерами Французької Республіки.....	46
Висновки до розділу II.....	53
РОЗДІЛ III. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЄЮ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УКРАЇНІ.....	56
3.1. Стан та проблеми публічного управління кластеризацією економіки України.....	56
3.2. Можливості адаптації французького досвіду публічного управління кластеризацією в Україні.....	62
3.3. Стратегії розвитку публічного управління кластеризацією в умовах євроінтеграції України.....	68
Висновки до розділу III.....	75
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Кластерні моделі регіонального економічного розвитку широко застосовуються в економічній політиці більшості промислово розвинених країн. У сучасних індустріальних та постіндустріальних умовах ці моделі підтримують розвиток капіталу та інвестицій, а завдяки глобалізації й інформаційним технологіям значно полегшується переміщення капіталу, знань, людських ресурсів та обмін інформацією.

Кластери, що об'єднують взаємопов'язані компанії, постачальників, наукові установи та навчальні заклади, суттєво підвищують конкурентоспроможність регіонів, сприяють інноваціям і підтримують розвиток малого та середнього бізнесу. Така концентрація ресурсів і знань створює синергію, яка сприяє економічному зростанню, зниженню витрат завдяки спільній інфраструктурі, посиленню конкуренції та обміну ідеями між учасниками. Кластери також допомагають залучати інвестиції, розвивати кваліфіковану робочу силу і стимулюють розвиток інфраструктури.

Франція почала впроваджувати політику створення кластерів у 2005 році для мобілізації конкурентних факторів, особливо інновацій. Такі "полюси конкурентоспроможності" об'єднують підприємства, дослідницькі лабораторії та навчальні заклади навколо спільних проектів. Участь національних і регіональних органів влади у цьому процесі підвищує ефективність та інтегрує кластери в місцеву економіку, сприяючи розвитку інноваційної екосистеми.

Метою кластерної політики є підтримка спільних дослідницьких проектів і розширення бізнес-можливостей для учасників, що дозволяє їм закріпити провідні позиції на національних і міжнародних ринках. Завдяки цьому кластери сприяють економічному зростанню, створенню робочих місць і підвищенню міжнародної конкурентоспроможності Франції.

Державна політика кластеризації орієнтована на підтримку кластерів як інструменту підвищення конкурентоспроможності. В умовах глобальних викликів вона передбачає заходи для стимулювання утворення та зміцнення кластерів, створення сприятливих умов для їхнього розвитку, що є необхідним для забезпечення сталого економічного зростання та добробуту населення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка комплексу практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики у сфері публічного управління кластеризацією економіки України на основі досвіду Французької Республіки.

Для досягнення зазначеної мети дослідження поставлено наступні завдання:

1. Визначити поняття та сутність державної політики кластеризації економіки в контексті публічного управління, дослідити ключові терміни, пов'язані з кластеризацією, та роль кластерів у забезпеченні сталого економічного розвитку.

2. Проаналізувати моделі кластерного розвитку в сучасних умовах та методологічні засади публічного управління у сфері кластеризації економіки, зокрема нормативно-правову базу, механізми державного регулювання і підтримки кластерів.

3. Дослідити історію та розвиток кластерної політики Французької Республіки, вивчити особливості функціонування кластерів у Франції, їх організаційні моделі, взаємодію з органами публічного управління, бізнесом та науково-дослідними установами.

4. Оцінити роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності Франції, акцентуючи увагу на впливі ефективного публічного управління на інноваційний розвиток, зайнятість та регіональну політику.

5. Проаналізувати стан і проблеми публічного управління кластеризацією економіки України, визначити бар'єри та можливості адаптації французького досвіду до українських умов.

6. Розробити практичні рекомендації органам публічної влади України щодо вдосконалення державної політики публічного управління кластеризацією економіки, зокрема обґрунтувати підходи до підтримки кластерів у воєнний та повоєнний час.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові підходи дослідження і спеціальні методи, а саме: історичний, порівняльно-правовий метод, метод правового регулювання, системний метод, абстрактно-логічний та метод аналітичного прогнозування, специфічні методи науки державного управління тощо.

Об'єктом дослідження є державна політика кластеризації економіки України.

Предметами дослідження є шляхи модернізації державної політики кластеризації економіки України на основі досвіду Французької Республіки.

Гіпотеза дослідження. Досвід Французької Республіки у сфері кластеризації економіки, як однієї з провідних економік Європейського Союзу, може бути практичним та корисним для удосконалення державної політики кластеризації економіки в Україні. Використання французького досвіду в цій сфері сприятиме розробці нових та обґрунтованих векторів для вдосконалення української політики кластеризації економіки, що забезпечить її ефективне функціонування. Це, своєю чергою, дозволить Україні просуватися в напрямку євроінтеграції, створюючи сприятливі умови для сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та регіонального розвитку, адаптуючи перевірені міжнародні підходи та стандарти до національних умов.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.

1.1. Поняття та сутність кластеризації економіки

Кластеризація економіки є однією з ключових стратегій для підвищення конкурентоспроможності регіонів і національних економік у глобалізованому світі. У сучасних умовах економічного розвитку значну роль відіграє ефективна взаємодія різних учасників ринку, які об'єднуються навколо певних галузей або спільних інтересів, утворюючи так звані кластери. Такий підхід дозволяє підприємствам, науковим установам, навчальним закладам та органам влади створювати синергію, оптимізувати ресурси, сприяти інноваціям і стимулювати економічне зростання регіону чи країни загалом. Вивчення сутності кластеризації, її переваг і можливих ризиків є важливим для розробки ефективної економічної політики та адаптації до світових економічних тенденцій.

Кластер у економіці — це географічно локалізована група взаємопов'язаних підприємств, постачальників, наукових і освітніх установ, а також державних органів, які співпрацюють і конкурують у певній галузі або сфері діяльності. Кластери створюють можливість для тісної кооперації між учасниками, що веде до швидшого обміну знаннями, ресурсами та інноваціями. Це дозволяє знижувати витрати, підвищувати продуктивність та ефективніше використовувати інфраструктуру. Таким чином, кластери сприяють збільшенню конкурентоспроможності підприємств, розвитку регіонів і національної економіки в цілому.

Кластеризація вносить значні зміни в організацію економічної діяльності, адже підприємства в межах одного кластера отримують доступ до спільної бази знань, передових технологій та ринку праці з висококваліфікованими спеціалістами. Крім того, уряди зазвичай

підтримують кластери, створюючи умови для економічного зростання через різні механізми стимулювання, що сприяє збільшенню інвестицій у регіони.

Ідея кластеризації отримала особливий розвиток завдяки дослідженням Майкла Портера, професора Гарвардської бізнес-школи, який у 1990 році ввів поняття "конкурентної переваги націй". Портер довів, що успіх національних економік залежить не лише від окремих підприємств, а й від наявності конкурентоспроможних галузевих кластерів, які сприяють зростанню інноваційної активності. [1]

Сьогодні кластеризація є основою економічної політики багатьох країн, включаючи США, Німеччину, Японію, Південну Корею та інші. У Європейському Союзі підтримка кластерів є частиною стратегії інноваційного розвитку. Зокрема, в межах програм ЄС створюються технологічні та промислові кластери, що стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу. У сучасній економіці кластери стали критичним елементом у формуванні конкурентоспроможності регіонів та ефективної інтеграції в глобальні ринки, підтримуючи сталі економічні зв'язки і сприяючи економічному зростанню.

Кластери можна поділити на кілька основних типів залежно від їх призначення, сфери діяльності та структури. Основні види кластерів:

1. Промислові кластери — об'єднують підприємства певної галузі, такі як автомобільна, металургійна чи хімічна. Вони спрямовані на підвищення ефективності виробництва та зниження витрат завдяки взаємодії постачальників і виробників.

2. Інноваційні кластери — зосереджені на розробці нових технологій, підтримці дослідницьких інститутів і стартапів. Такі кластери часто працюють у сферах інформаційних технологій, біотехнологій, нанотехнологій тощо. Інноваційні кластери стимулюють наукові розробки та підтримують підприємство в наукоємних галузях.

3. Територіальні (регіональні) кластери — формуються на основі територіальної близькості підприємств і організацій, що працюють у різних, але взаємодоповнюючих галузях. Такі кластери сприяють розвитку регіонів і

є характерними для туристичних, аграрних або екологічно орієнтованих областей.

4. Соціальні кластери — сфокусовані на розвитку соціально орієнтованих ініціатив, які мають на меті підвищення якості життя, освіти, охорони здоров'я та добробуту населення. Соціальні кластери зазвичай функціонують на базі університетів, медичних установ, НДІ.

5. Технологічні кластери — об'єднують підприємства та організації, які зосереджені на розробці й впровадженні технологій у виробничі процеси. Такі кластери активні в галузях ІТ, електроніки, інженерії та інших високотехнологічних сферах. [2]

Кластери також класифікуються за кількома важливими ознаками, які визначають їх структуру та рівень розвитку:

1. За рівнем розвитку:
 - Зрілі кластери — мають розвинену інфраструктуру, сталі зв'язки між учасниками, високу інноваційну активність та стабільні ринкові позиції. Прикладом можуть бути ІТ-кластери в Силіконовій долині.
 - Нові (формувальні) кластери — перебувають на стадії формування, часто зосереджені на залученні інвестицій та пошуку нових партнерів.
2. За галузевою належністю:
 - Сільськогосподарські кластери — об'єднують агропідприємства, фермерів, постачальників обладнання та добрив, дослідницькі установи.
 - Технологічні кластери — сфокусовані на високотехнологічних індустріях, як-от ІТ та інженерія.
 - Туристичні кластери — зосереджені на розвитку туристичних послуг, об'єднують готелі, туроператорів, культурні установи.
3. За географічним положенням:
 - Локальні (регіональні) кластери — об'єднання підприємств у межах певного регіону, які орієнтовані на місцевий ринок та розвиток місцевої економіки.

- Національні кластери — діють у масштабах країни, об'єднують підприємства з різних регіонів і галузей.

- Транснаціональні (глобальні) кластери — функціонують на міжнародному рівні, зосереджені на глобальних ринках і мають учасників з різних країн.

4. За типом взаємодії:

- Горизонтальні кластери — об'єднують підприємства одного рівня виробництва (наприклад, різні виробники автомобільних комплектуючих).

- Вертикальні кластери — охоплюють весь ланцюг поставок, від постачальників сировини до кінцевих виробників (наприклад, текстильний кластер з виробниками тканин, одягу та постачальниками).

Кластер являє собою складну організаційну систему, яка об'єднує різних учасників, що взаємодіють для досягнення спільних економічних цілей. До основних елементів кластеру належать:

1. Підприємства — основна складова кластера, що охоплює компанії різних розмірів і профілів діяльності, зокрема виробничі, сервісні, логістичні підприємства. Вони забезпечують основну виробничу діяльність, постачають продукти та послуги.

2. Науково-дослідні установи — центри наукових розробок та інновацій, які сприяють дослідженням і впровадженню нових технологій. Вони надають підприємствам можливість користуватися сучасними досягненнями науки, підвищуючи їх конкурентоспроможність.

3. Навчальні заклади — університети, коледжі, професійно-технічні заклади, які забезпечують кластер кваліфікованими фахівцями та проводять дослідницьку роботу. Ці заклади не лише готують спеціалістів для підприємств, але й співпрацюють у проведенні наукових досліджень, що мають практичне застосування.

4. Органи влади — державні та регіональні установи, які регулюють і підтримують діяльність кластерів. Вони можуть надавати фінансування,

пільги, організовувати інфраструктурні проекти, сприяти залученню інвестицій та створювати сприятливі умови для розвитку кластерів. [3]

Функціонування кластерів базується на принципах кооперації, взаємодоповнюваності та взаємної вигоди. Ці принципи забезпечують синергетичний ефект, коли об'єднані зусилля різних учасників кластеру приводять до кращих результатів, ніж ізольовані дії кожного з них. (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Принципи функціонування кластерів.

Принцип	Ефект принципу
Принцип кооперації та взаємної вигоди	<ul style="list-style-type: none"> ○ Учасники кластеру активно співпрацюють для досягнення спільних цілей, таких як зниження витрат, підвищення якості продукції, доступ до інновацій. ○ Спільна кооперація дозволяє підприємствам та науковим установам обмінюватися знаннями, що пришвидшує впровадження нових технологій та ідей у виробництво.
Механізм ресурсної взаємодії	<ul style="list-style-type: none"> ○ Спільне використання інфраструктури, обладнання та лабораторій дозволяє знизити витрати кожного учасника. Це особливо важливо для малого бізнесу, який може мати обмежений доступ до ресурсів. ○ Підприємства також можуть об'єднувати свої фінансові ресурси

	<p>для реалізації великих проєктів, які є занадто витратними для одного учасника.</p>
<p>Інформаційний обмін і навчання</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Кластери створюють середовище для обміну інформацією, що сприяє навчанню та підвищенню кваліфікації співробітників. Організуються тренінги, семінари, конференції, де фахівці отримують нові знання та практичні навички. ○ Спільна участь у дослідженнях та обговорення перспективних розробок допомагає підприємствам краще орієнтуватися в сучасних тенденціях ринку.
<p>Конкуренція та підтримка інновацій</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Хоча учасники кластеру співпрацюють, між ними часто існує здорова конкуренція, що стимулює інновації. Компанії прагнуть перевершити одна одну, що призводить до постійного вдосконалення продуктів і послуг. ○ Водночас завдяки тісній взаємодії з науково-дослідними установами підприємства можуть швидко впроваджувати інновації та ефективно адаптуватися до змін на ринку.

Регуляторна підтримка	<ul style="list-style-type: none"> ○ Державні органи можуть пропонувати пільги для учасників кластеру, що знижує фінансове навантаження та стимулює розвиток нових технологій. <p>Влада також може підтримувати кластери шляхом розвитку інфраструктури (дороги, комунікації), що створює сприятливі умови для ефективної діяльності підприємств.</p>
-----------------------	--

*Джерело: складено автором за даними [6].

Завдяки такій структурі та механізму взаємодії кластери сприяють досягненню синергетичного ефекту, який забезпечує учасникам додаткові переваги та конкурентні можливості, що неможливо було б досягти без тісної співпраці та взаємодії в межах кластеру.

Кластеризація економіки дає значні переваги для підприємств, регіонів та національної економіки загалом. Для підприємств вона допомагає знижувати витрати завдяки спільному використанню інфраструктури та обладнання, а також відкриває доступ до нових знань та інновацій через тісний обмін інформацією між учасниками. Підприємства в межах кластеру можуть залучати кваліфіковані кадри, підготовлені місцевими навчальними закладами, які адаптовані до їхніх потреб, що допомагає знизити дефіцит робочої сили. Це також сприяє підвищенню конкурентоспроможності, оскільки підприємства в кластері швидше впроваджують нові технології та покращують якість продукції.

Для регіонів кластери приносять економічне зростання, оскільки створюють нові робочі місця, підвищують доходи населення та збільшують податкові надходження. Кластери також стимулюють розвиток інфраструктури в регіоні, сприяючи появі сучасних транспортних,

комунікаційних та інших об'єктів, що покращують умови для життя та роботи. Крім того, кластери підтримують соціальний розвиток, інвестуючи в освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми, що підвищує якість життя місцевого населення.

На національному рівні кластеризація допомагає підвищувати конкурентоспроможність економіки на світовій арені, розвиваючи експортні можливості та залучаючи іноземні інвестиції. Сильні національні кластери створюють інноваційну екосистему, яка стимулює розвиток наукоємних галузей, що, у свою чергу, сприяє загальному технологічному прогресу країни.

Однак, попри переваги, кластеризація економіки має і певні виклики та ризики. Серед основних викликів є висока конкуренція між учасниками кластеру, яка іноді може призводити до конфліктів і обмежувати обмін інформацією. Якщо одна або кілька компаній мають домінуючі позиції, це може ускладнювати доступ інших учасників до ресурсів і обмежувати їхні можливості для розвитку. [5]

Ще одним ризиком є перенасичення ринку продукцією одного типу, що може призвести до зниження цін та зменшення прибутковості. Надмірна залежність кластера від державної підтримки також є загрозою, оскільки зміни в економічній політиці можуть призвести до скорочення фінансування або навіть розпаду кластеру.

Великі компанії у кластері можуть створити загрозу монополізації, обмежуючи можливості для малого бізнесу. У разі домінування великих підприємств у кластері, малий бізнес може мати труднощі з розвитком, що знижує інноваційність кластеру загалом.

Також варто враховувати можливі екологічні та соціальні проблеми, зокрема екологічне навантаження на регіон через виробничу діяльність та потенційні соціальні проблеми, пов'язані з нерівномірним розподілом доходів і соціальною напругою.

Таким чином, кластеризація економіки є важливим інструментом для стимулювання економічного зростання та підвищення

конкурентоспроможності, проте для досягнення максимальних результатів необхідно враховувати потенційні ризики та знаходити баланс інтересів усіх учасників.

Кластеризація є потужним інструментом для регіонального розвитку, оскільки сприяє розвитку місцевих економік, залученню інвестицій та створенню нових робочих місць. Завдяки концентрації підприємств та наукових установ у межах одного кластера регіони отримують можливість зростати економічно, підвищувати продуктивність, використовувати спільну інфраструктуру та підтримувати інноваційну активність. Кластери також сприяють підвищенню конкурентоспроможності регіонів, створюючи сприятливе середовище для швидкого впровадження нових технологій і зростання експортного потенціалу.

Франція є одним із лідерів у Європі з розробки та підтримки кластерних ініціатив, активно стимулюючи інновації та економічний розвиток через кластери. Серед відомих кластерів у Франції особливої уваги заслуговують такі:

1. **Кластер Sophia Antipolis.** Розташований на півдні Франції, цей кластер є одним із найбільших і найстаріших технологічних парків у Європі. Sophia Antipolis об'єднує сотні компаній, університетів та дослідницьких центрів у галузях ІТ, біотехнологій, медицини та інженерії. Завдяки цьому кластеру Франція стала одним із центрів європейських інновацій у сфері високих технологій, а Sophia Antipolis отримав репутацію "Європейської Силіконової долини". Підтримка наукових досліджень, наявність освітніх програм і доступ до кваліфікованих кадрів роблять цей кластер одним із провідних у світі.

2. **Кластер Aerospace Valley.** Розташований у регіонах Окситанія та Нова Аквітанія, Aerospace Valley є провідним аерокосмічним кластером Франції та одним із найвідоміших у світі. Кластер об'єднує близько 850 компаній, серед яких є такі гіганти, як Airbus і Thales, а також університети, дослідницькі установи та малий і середній бізнес. Завдяки цьому кластеру

Франція займає лідерські позиції у світовій аерокосмічній галузі, розвиваючи авіаційну та космічну промисловість. Кластер отримує підтримку від держави, а також європейського фінансування, що стимулює дослідження, розвиток нових технологій та підготовку висококваліфікованих кадрів.

3. Кластер **Cosmetic Valley**

Розташований у центральній Франції, **Cosmetic Valley** є світовим центром парфумерної та косметичної промисловості. Цей кластер об'єднує понад 800 компаній і науково-дослідних центрів, серед яких такі відомі бренди, як L'Oréal, Chanel та Dior. Завдяки **Cosmetic Valley** Франція посіла провідні позиції на світовому ринку косметики та парфумерії. Кластер сприяє розробці інноваційних продуктів, впровадженню нових технологій у виробництво та підтримує дослідження у сфері дерматології, хімії та ботаніки. **Cosmetic Valley** отримує державну підтримку, що допомагає збільшувати експортний потенціал галузі та утримувати лідерство Франції в цій сфері.

4. **Кластер Lyonbiopôle.** Розташований у регіоні Овернь-Рона-Альпи, **Lyonbiopôle** є біотехнологічним кластером, який об'єднує компанії, університети та науково-дослідні центри, що спеціалізуються на розробці ліків, медичних технологій та вакцин. Кластер активно сприяє інноваціям у сфері охорони здоров'я та забезпечує тісну співпрацю між підприємствами та науковими установами. **Lyonbiopôle** отримує фінансування від держави і приватного сектора, що дозволяє йому розробляти нові продукти та послуги, зміцнюючи Францію на глобальному ринку біотехнологій. [6]

В Україні кластеризація має значний потенціал для розвитку та здатна сприяти регіональному економічному зростанню. Вже сьогодні в Україні успішно функціонують кластери у сфері ІТ, зокрема ІТ-кластер у Львові, який об'єднує провідні компанії, навчальні заклади й дослідницькі центри. ІТ-сектор в Україні має значні можливості для подальшого розвитку, завдяки зростаючому попиту на технологічні рішення та висококваліфікованих спеціалістів.

Інший перспективний напрямок для кластеризації в Україні — агропромисловість. Україна має значний аграрний потенціал і є одним із провідних експортерів сільськогосподарської продукції. Створення агропромислових кластерів допоможе підвищити ефективність виробництва, знизити витрати, а також стимулювати впровадження інновацій у сферу сільського господарства, зокрема цифрових технологій для управління виробництвом.

Також потенціал для кластеризації має індустрія машинобудування, хімічна промисловість і туризм. Створення регіональних кластерів у цих галузях дозволить залучати інвестиції, підвищувати якість продукції та розширювати можливості експорту.

Ключовим завданням для України залишається створення сприятливих умов для розвитку кластерів, зокрема через підтримку малого та середнього бізнесу, інвестування в інфраструктуру та стимулювання інновацій. Активна державна підтримка, а також залучення приватного сектора, навчальних та дослідницьких установ можуть допомогти Україні ефективно розвивати кластери й інтегрувати їх у глобальні ринки, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни.

1.2. Моделі кластерного розвитку в сучасних умовах

Кластеризація економіки є важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності регіонів та держави загалом. У сучасних умовах глобалізації та економічної інтеграції кластери стають ключовим елементом інноваційного розвитку, сприяючи ефективній взаємодії між бізнесом, науково-дослідними установами та державними структурами. Їхнє функціонування дозволяє не лише оптимізувати використання ресурсів, але й стимулювати створення нових технологій, залучення інвестицій і підвищення зайнятості.

У світі існують різні моделі кластерного розвитку, які відображають особливості економічних, соціальних і політичних систем окремих країн. Вивчення цих моделей є необхідним для визначення ефективних підходів до управління кластерними об'єднаннями в Україні, особливо в умовах сучасних викликів, таких як цифровізація, екологічні обмеження та воєнні дії.

Досвід провідних країн, зокрема Франції, демонструє, як кластерна політика може стати потужним інструментом державного управління, спрямованого на зміцнення національної економіки та розвиток регіонів. Вивчення цих практик дає змогу адаптувати перевірені міжнародні підходи до українських умов, створюючи підґрунтя для сталого розвитку та інтеграції до європейського економічного простору. [7]

Типологія моделей кластерного розвитку охоплює три основні напрями: традиційні, інноваційні та глобалізовані моделі, кожна з яких відіграє важливу роль у формуванні конкурентоспроможних економічних систем. Кожна з моделей має свої специфічні риси, які визначають її вплив на економічний розвиток і застосування в різних умовах. (табл. 1.2.)

Таблиця 1.2.

Моделі кластерного розвитку.

Модель	Типи кластерів
1. Традиційні	1.1. Галузеві
	1.2. Територіальні
	1.3. Регіональні
2. Інноваційні	2.1. Технологічні парки
	2.2. Індустріальні парки
	2.3. Наукові кластери
3. Глобалізовані	3.1. Транснаціональні
	3.2. Мережеві екосистеми

*Джерело: складено автором за даними [8; 9].

Традиційні моделі кластерного розвитку є фундаментальними для створення ефективних економічних об'єднань. До них належать галузеві, територіальні та регіональні кластери. Галузеві кластери формуються на

основі підприємств, які працюють у межах однієї галузі, наприклад, текстильної, металургійної або харчової промисловості. Вони спрямовані на оптимізацію внутрішньогалузевих зв'язків, що дозволяє зменшити витрати на виробництво, забезпечити ефективний розподіл ресурсів і підвищити загальну продуктивність. Територіальні кластери зосереджені у конкретних регіонах, де існують природні чи економічні умови для розвитку певних видів діяльності. Наприклад, у сільськогосподарських регіонах можуть утворюватися аграрні кластери, які використовують локальні ресурси, такі як земля, вода та кліматичні умови. Регіональні кластери об'єднують ширший спектр підприємств та інституцій у межах певного регіону, що забезпечує регіональну економічну інтеграцію та посилення конкурентоспроможності на національному й міжнародному рівнях. [8]

Інноваційні моделі кластерного розвитку орієнтовані на створення сучасних високотехнологічних галузей і розвиток інноваційного середовища. До таких моделей належать технологічні парки, індустриальні парки та наукові кластери. Технологічні парки є осередками розвитку інновацій, спрямованими на комерціалізацію наукових розробок і створення стартапів. Вони об'єднують науково-дослідні інститути, університети, підприємства та фінансові організації, створюючи умови для впровадження передових технологій. Індустриальні парки забезпечують ефективну інфраструктуру для розміщення підприємств, сприяючи модернізації промислового виробництва та інтеграції інноваційних процесів у виробничі цикли. Наукові кластери, у свою чергу, фокусуються на дослідницькій діяльності та співпраці між науковими установами, університетами та підприємствами, що дозволяє створювати проривні технології у сферах, таких як біотехнології, нанотехнології або інформаційні технології. [9]

Глобалізовані моделі кластерного розвитку виникають у відповідь на виклики сучасної глобальної економіки, що вимагає інтеграції локальних ініціатив у міжнародні ланцюги створення вартості. Транснаціональні кластери є прикладом таких моделей, об'єднуючи учасників із різних країн для

досягнення спільних економічних цілей. Наприклад, авіаційний кластер Airbus включає підприємства з багатьох європейських країн, що спеціалізуються на виробництві літаків, забезпечуючи ефективну координацію та розподіл функцій між учасниками. Мережеві екосистеми характеризуються високим рівнем цифровізації та використанням передових інформаційних технологій для інтеграції учасників кластерів. Вони сприяють створенню глобальних платформ співпраці, які дозволяють швидко адаптуватися до змін на ринку, знижувати транзакційні витрати та збільшувати конкурентоспроможність.

Усі ці моделі кластерного розвитку відіграють ключову роль у стимулюванні економічного зростання, підтримці інновацій та зміцненні конкурентних позицій як національних економік, так і окремих регіонів. Їхнє успішне функціонування залежить від ефективного публічного управління, міжсекторальної співпраці та доступу до сучасних технологій і фінансових ресурсів. [10]

Сучасні кластери розвиваються в умовах значних змін, спричинених цифровізацією, глобалізацією та екологічними трендами, що формують нові виклики та можливості. Цифровізація змінює традиційні підходи до організації кластерів, створюючи умови для ефективнішої співпраці між їх учасниками за допомогою сучасних технологій. Використання цифрових платформ, великих даних та автоматизації дозволяє підвищити продуктивність, оптимізувати процеси і пришвидшити впровадження інновацій. У глобалізованому світі кластери набувають міжнародного виміру. Транснаціональні кластери забезпечують обмін технологіями, знаннями та інвестиціями між країнами, що дозволяє створювати конкурентні переваги на глобальному ринку. Екологічні тенденції стають дедалі важливішими, спонукаючи кластери адаптуватися до нових стандартів сталого розвитку. Це вимагає впровадження екологічно чистих технологій, зменшення впливу на навколишнє середовище та використання відновлюваних джерел енергії.

У сучасному кластерному середовищі міжсекторальна співпраця відіграє ключову роль у забезпеченні його ефективності. Співпраця між бізнесом, наукою, громадськими організаціями та державними органами влади створює унікальні умови для розвитку інновацій та зміцнення економічного потенціалу. Держава, як координатор цього процесу, забезпечує сприятливе середовище через розробку нормативно-правової бази, фінансову підтримку та стимулювання взаємодії учасників кластерів. Успішні приклади кластерів демонструють, що міжсекторальна співпраця дозволяє створювати нові продукти та послуги, які відповідають сучасним вимогам економіки та суспільства.

В умовах криз та посткризових періодів кластери стикаються з додатковими викликами, які ускладнюють їхній розвиток. Економічні кризи, воєнні дії або пандемії порушують логістичні ланцюги, знижують доступ до фінансових ресурсів і створюють ризики для функціонування кластерів. У таких умовах важливою є здатність кластерів адаптуватися до змін і швидко реагувати на виклики. Перехід до цифрових технологій, переорієнтація на нові ринки та залучення підтримки з боку держави та міжнародних організацій дозволяють зберегти життєздатність кластерів навіть у найскладніших обставинах. Сучасні кластери потребують гнучких управлінських рішень та стратегічного підходу, щоб забезпечити їхній сталий розвиток у динамічному і непередбачуваному середовищі.

Успішність кластерного розвитку залежить від багатьох факторів, серед яких важливу роль відіграють державна підтримка, публічне управління, інституційна структура, механізми фінансування, інноваційна інфраструктура та людський капітал. Державна підтримка є ключовим елементом формування кластерів, оскільки саме вона створює сприятливі умови для їх виникнення та розвитку. Органи публічного управління забезпечують нормативно-правову базу, яка регулює діяльність кластерів, стимулюють їх фінансування через гранти, податкові пільги, субсидії та інші інструменти державної підтримки.

Успішні приклади кластерів у розвинених країнах свідчать, що без активної ролі держави їхній розвиток суттєво ускладнюється. [11]

Інституційна структура кластерів також є важливим фактором їхнього функціонування. Наявність чіткої організації, яка забезпечує координацію між учасниками кластерів, сприяє досягненню спільних цілей. Це включає створення органів управління, які відповідають за планування, реалізацію проєктів, контроль за результатами та взаємодію з зовнішніми партнерами. Крім того, механізми фінансування є основою стабільного розвитку кластерів. Забезпечення доступу до фінансових ресурсів, таких як інвестиції, кредитування, підтримка венчурного капіталу, дозволяє кластерним об'єднанням впроваджувати інновації, розширювати свою діяльність і забезпечувати стійкість до економічних викликів.

Інноваційна інфраструктура та людський капітал мають вирішальне значення для успішного функціонування кластерів. Наявність науково-дослідних інститутів, університетів, технопарків і бізнес-інкубаторів створює умови для впровадження інноваційних рішень. Висококваліфіковані кадри, що є невід'ємною частиною кластерів, забезпечують їх конкурентоспроможність і здатність до розвитку. Інвестиції в освіту, професійну підготовку, розвиток навичок та перекваліфікацію кадрів сприяють формуванню людського капіталу, який може ефективно відповідати на виклики сучасної економіки. Поєднання цих факторів дозволяє створити умови для сталого розвитку кластерів, що сприяє інноваційному та економічному зростанню національних економік.

1.3. Методологічні основи державної політики у сфері кластеризації

Методологічні основи державної політики у сфері кластеризації формують теоретичний і практичний фундамент для ефективного управління кластерними ініціативами. Вони визначають ключові принципи, підходи та інструменти, які забезпечують створення сприятливого середовища для

розвитку кластерів. Розуміння методологічних основ дозволяє сформуванати комплексну політику, яка враховує потреби бізнесу, науки та суспільства, а також відповідає на виклики сучасної економіки.

Нормативно-правова база є фундаментом державної політики у сфері кластеризації економіки, адже саме вона визначає правила гри, створює необхідне регуляторне середовище та формує правові гарантії для учасників кластерів. Державна політика кластеризації базується на розробці та впровадженні законодавчих і нормативних актів, які забезпечують організаційно-правову основу для створення, функціонування та розвитку кластерів. Ці документи регулюють ключові аспекти діяльності кластерів, зокрема механізми їх утворення, статус і взаємодію між учасниками.

Законодавство визначає не лише права та обов'язки учасників кластерів, а й деталізує їхню організаційну структуру, моделі управління, а також процедурні моменти, пов'язані з реєстрацією, фінансуванням і звітністю. Особлива увага приділяється врегулюванню взаємодії між бізнесом, науковими установами та органами державної влади. Це включає механізми розподілу ресурсів, забезпечення справедливого доступу до державної підтримки та створення умов для прозорого управління кластерними ініціативами. [12]

Ключовим елементом нормативно-правової бази є встановлення заходів підтримки кластерів, які можуть включати податкові пільги, гранти, субсидії та інші інструменти стимулювання. Законодавчі акти передбачають механізми заохочення співпраці між учасниками кластерів, особливо у сферах інновацій, науково-дослідних розробок та впровадження сучасних технологій. Важливим аспектом є також визначення інституцій, відповідальних за координацію та моніторинг кластерної діяльності, зокрема на національному та регіональному рівнях.

Крім того, нормативно-правова база повинна відповідати сучасним викликам і адаптуватися до динамічних змін у світовій економіці. Це вимагає періодичного оновлення законодавства, впровадження інструментів, що

враховують тенденції цифровізації, екологічні стандарти та міжнародні зобов'язання. Зокрема, інтеграція України до європейського економічного простору потребує гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу, що стосується кластеризації.

Таким чином, нормативно-правова база не лише встановлює правила функціонування кластерів, але й сприяє їхньому розвитку, забезпечуючи правову стабільність, довіру учасників і прогнозованість процесів. Ефективне законодавче регулювання є невід'ємною умовою для створення конкурентоспроможного кластерного середовища, яке сприятиме економічному зростанню, інноваціям та інтеграції України у світову економіку.

Інституційне забезпечення є важливою складовою державної політики у сфері кластеризації, оскільки воно створює організаційні механізми для управління, координації та підтримки кластерів. Ефективне інституційне забезпечення передбачає наявність спеціалізованих структур, які займаються розробкою стратегій розвитку кластерів, їх впровадженням і моніторингом результатів. Це можуть бути державні агентства, регіональні відомства або незалежні організації, які мають повноваження сприяти розвитку кластерної політики на всіх рівнях.

Центральну роль у цьому процесі відіграють платформи для взаємодії між учасниками кластерів, до яких входять підприємства, науково-дослідні установи, громадські організації та органи державної влади. Такі платформи створюють умови для ефективного узгодження інтересів усіх сторін, формування спільних проєктів і підвищення загальної конкурентоспроможності кластерів. Вони можуть включати тематичні форуми, цифрові платформи для обміну даними, бізнес-інкубатори або технопарки, які сприяють розвитку інновацій і впровадженню сучасних технологій.

Інституційне забезпечення також виконує функцію консультативної підтримки, забезпечуючи учасників кластерів необхідною інформацією про

державні програми, доступні ресурси, фінансові інструменти та законодавчі ініціативи. Це дозволяє ефективніше використовувати наявні можливості для реалізації спільних проєктів і стимулювання економічного зростання.

Таким чином, інституційне забезпечення створює міцну основу для ефективного функціонування кластерів, забезпечуючи їхню підтримку на всіх етапах розвитку, від створення до масштабування. Завдяки цьому інструменту держава сприяє не лише сталому розвитку кластерів, але й економічному зростанню регіонів та країни загалом. [13]

Фінансові та економічні інструменти є ключовим елементом методологічної основи кластерної політики, забезпечуючи необхідні ресурси для створення та розвитку кластерів. Вони спрямовані на стимулювання інноваційної активності, залучення інвестицій і підтримку підприємств, які беруть участь у кластерних ініціативах. Ефективне використання таких інструментів дозволяє створювати конкурентоспроможні кластери, здатні адаптуватися до викликів сучасної економіки.

Фінансові механізми державної підтримки включають гранти, субсидії, пільгові кредити та податкові пільги для учасників кластерів. Гранти сприяють реалізації інноваційних проєктів, розробці нових технологій і вдосконаленню виробничих процесів. Субсидії допомагають підприємствам у покритті витрат на модернізацію інфраструктури, підвищення енергоефективності та розвиток людського капіталу. Податкові пільги, такі як зниження податків на прибуток або майно, сприяють створенню фінансової мотивації для участі бізнесу у кластерних ініціативах. [14]

Економічні інструменти включають заходи, спрямовані на розвиток інноваційної інфраструктури, такої як науково-дослідні інститути, технопарки, бізнес-інкубатори та індустриальні парки. Ця інфраструктура створює платформу для впровадження новітніх розробок і сприяє інтеграції бізнесу, науки та держави. Важливим напрямом є також підтримка науково-дослідних робіт, які є основою для створення високотехнологічної продукції. Забезпечення доступу до сучасних лабораторій, технологічного обладнання та

кваліфікованих фахівців дозволяє учасникам кластерів залишатися конкурентоспроможними на глобальному ринку.

Окремо слід зазначити заходи, спрямовані на створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, зокрема через спрощення адміністративних процедур, вдосконалення регуляторної політики та забезпечення доступу до інформаційних ресурсів. Такі дії стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу, який є основою багатьох кластерів, і сприяють підвищенню їхньої ефективності. [15]

Завдяки поєднанню фінансових і економічних інструментів держава не лише стимулює розвиток кластерів, але й сприяє їх інтеграції у світову економіку. Це забезпечує довгострокову стабільність кластерних ініціатив, підвищує інноваційний потенціал країни та сприяє її економічному зростанню.

Висновки до розділу I

Державна політика кластеризації економіки є важливим інструментом для забезпечення сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності регіонів та інтеграції країни у світову економіку. Кластери відіграють ключову роль у формуванні інноваційного середовища, оскільки створюють умови для ефективної взаємодії між бізнесом, науковими установами, освітніми закладами та органами державної влади. Їх розвиток сприяє оптимізації ресурсів, впровадженню нових технологій, залученню інвестицій та створенню нових робочих місць, що є особливо актуальним в умовах глобальних викликів і трансформацій.

Типологія кластерів демонструє їхнє різноманіття та адаптивність до потреб економіки. Традиційні моделі забезпечують стійкість галузей у регіонах, інноваційні кластери стимулюють науково-дослідну діяльність і технологічні прориви, а глобалізовані моделі інтегрують локальні ініціативи у світові економічні ланцюги. Ці моделі дозволяють враховувати специфіку регіонів і галузей, забезпечуючи їхню інтеграцію в національну та глобальну

економіку. Успішність кластерного розвитку значною мірою залежить від низки чинників, зокрема державної підтримки, ефективного публічного управління, розвиненої інфраструктури та наявності висококваліфікованого людського капіталу.

Сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією, глобалізацією та екологічними трендами, вимагають від кластерів гнучкості та здатності швидко адаптуватися до змін. Використання цифрових технологій, впровадження екологічно чистих практик і адаптація до міжнародних стандартів є необхідними умовами для їхнього успішного функціонування. Крім того, кризові явища, такі як пандемії, економічні спади чи воєнні конфлікти, ставлять перед кластерами нові завдання, які потребують продуманих рішень і ефективного державного втручання.

Для України кластеризація є перспективним напрямом розвитку економіки. ІТ-кластери, агропромислові та технологічні об'єднання мають значний потенціал для залучення інвестицій, підвищення ефективності виробництва та посилення конкурентоспроможності. Водночас реалізація кластерної політики в Україні потребує комплексного підходу, який включає адаптацію міжнародного досвіду, розробку сучасної нормативно-правової бази, створення інституційної інфраструктури та впровадження дієвих фінансових механізмів. Особлива увага має приділятися стимулюванню інноваційної активності, розвитку людського капіталу та підтримці співпраці між бізнесом і науковими установами.

Загалом, кластеризація є не лише інструментом для структурних змін в економіці, але й механізмом для підвищення конкурентоспроможності країни на світовій арені. Для України це є стратегічно важливим завданням, оскільки правильна організація кластерної політики здатна стати основою сталого економічного розвитку та інтеграції в європейський економічний простір.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

2.1. Історія та розвиток публічного управління кластеризацією Французької Республіки

Кластеризація є сучасним інструментом розвитку національних економік, спрямованим на підвищення конкурентоспроможності та стимулювання інновацій. У світовій практиці саме кластерний підхід став основою для інтеграції бізнесу, науки та держави з метою досягнення спільних економічних цілей. Французька Республіка, як одна з провідних економік Європи, має багатий досвід у формуванні та реалізації кластерної політики. Її підхід до кластеризації демонструє, як завдяки державному управлінню можна ефективно об'єднати ресурси, знання та технології для досягнення сталого розвитку. Розгляд історії та еволюції кластеризації у Франції дозволяє не лише краще зрозуміти механізми успішної реалізації кластерних ініціатив, але й адаптувати цей досвід до українських реалій.

Розвиток кластерної політики у Франції має глибокі історичні корені, які почали формуватися ще в середині ХХ століття. У цей період держава активно розробляла і впроваджувала стратегії, спрямовані на стимулювання економічного розвитку в регіонах із недостатнім рівнем промислового виробництва, значними соціально-економічними диспропорціями та високим рівнем безробіття. Одним із перших кроків на цьому шляху стало створення так званих індустріальних зон.

У 1950–1960-х роках французький уряд зіткнувся з викликами, пов'язаними із нерівномірністю економічного розвитку між регіонами. Промислове виробництво було сконцентроване переважно в центральних і північних частинах країни, тоді як багато інших регіонів залишалися на периферії економічного життя. Це призводило до соціальних проблем, таких

як масова міграція населення до великих міст, відсутність робочих місць і зниження рівня життя у віддалених регіонах.

Для вирішення цих проблем уряд Франції почав формувати індустріальні зони як ключовий інструмент регіональної політики. Ці зони представляли собою спеціально визначені території, де створювалися сприятливі умови для розвитку підприємств. Основними завданнями таких зон було залучення інвестицій, підтримка нових виробництв і стимулювання інновацій. Крім того, держава активно інвестувала в інфраструктуру цих територій, що включало будівництво доріг, портів, залізничних вузлів та інших об'єктів, необхідних для забезпечення ефективної роботи промислових підприємств.

Цей досвід став основою для подальшої еволюції кластерної політики у Франції. Надалі уряд почав активно інтегрувати концепцію кластерів як територіальних об'єднань взаємопов'язаних підприємств, наукових установ та організацій, орієнтованих на інновації та підвищення конкурентоспроможності. Успіх індустріальних зон продемонстрував ефективність цілеспрямованого втручання держави в економіку, ставши стартовою точкою для більш складних і всеосяжних стратегій кластеризації, які згодом зробили Францію одним із лідерів у цій сфері в Європі.

Ці індустріальні зони стали попередниками сучасних кластерів і мали на меті:

1. створення сприятливих умов для розвитку промисловості;
2. залучення інвестицій;
3. забезпечення зайнятості в депресивних регіонах;
4. зменшення регіональної нерівності.

Уряд Франції інвестував значні ресурси у розвиток інфраструктури для цих зон, зокрема будівництво доріг, забезпечення енергетичних потужностей та надання податкових пільг для підприємств. Роль держави на цьому етапі була вирішальною, оскільки без централізованого планування, фінансування та адміністративної підтримки ці ініціативи не могли б досягти успіху. У 1990-

х роках Франція зіткнулася з викликами глобалізації, які вимагали нових підходів до підтримки конкурентоспроможності економіки. Пріоритетами стали інновації, співпраця між бізнесом, науковими установами та урядом. . [15]

Основні напрямки розвитку кластерної політики у Франції в цей період включали:

1. Розробка перших програм співпраці. Франція ініціювала програми, спрямовані на стимулювання співпраці між підприємствами, університетами та науково-дослідними установами. Це дало змогу створити нові форми взаємодії, які сприяли обміну знаннями, технологіями та фінансами.

2. Створення "полісів конкурентоспроможності" (Pôles de compétitivité). У 2005 році французький уряд запустив масштабну програму підтримки кластерів під назвою "Поліси конкурентоспроможності". Вона була спрямована на розвиток інноваційних кластерів, які об'єднують підприємства, наукові установи, органи місцевого самоврядування та інші зацікавлені сторони. Поліси мали на меті забезпечити:

- розвиток інноваційних технологій;
- інтеграцію французьких підприємств у глобальні ланцюги створення доданої вартості;
- модернізацію виробничих процесів.

3. Надання фінансової підтримки. Уряд забезпечував субсидії для інноваційних проєктів, податкові пільги для учасників кластерів та гранти для наукових досліджень. Ці заходи сприяли залученню підприємств до участі в кластерних ініціативах.

4. Підтримка регіонального розвитку. Поліси конкурентоспроможності стали важливим інструментом регіональної політики, оскільки сприяли економічному піднесенню навіть у віддалених регіонах країни. . [16]

Французький підхід до кластеризації має свої характерні риси:

1. Сильна роль держави. Уряд Франції активно координував створення кластерів, забезпечуючи нормативно-правове регулювання, фінансування та підтримку.

2. Інтеграція науки та бізнесу. Франція особливо приділяла увагу зв'язкам між науково-дослідними установами та підприємствами, сприяючи трансферу технологій і створенню нових інноваційних продуктів.

3. Фокус на інноваціях. Більшість кластерів мали інноваційний характер і були спрямовані на розвиток високотехнологічних галузей, таких як авіаційна промисловість, ІТ, біотехнології.

Ця політика дозволила Франції створити конкурентоспроможні кластери, які досягли успіху як на національному, так і на міжнародному рівнях. У майбутньому Франція продовжила адаптувати свої підходи до кластеризації, враховуючи виклики цифровізації та глобалізації.

Ключовими аспектами державної політики цього періоду були:

1. Впровадження програм фінансування наукових досліджень та розробок.

2. Створення інституцій, які сприяли об'єднанню учасників кластерів.

3. Розробка нормативно-правових актів для регулювання та підтримки діяльності кластерів.

4. Активне залучення міжнародного досвіду для розробки та адаптації кластерної політики до національних умов.

Запуск програми "Полюси конкурентоспроможності" (Rôles de compétitivité) в 2005 році став ключовою подією у процесі кластеризації економіки Франції. Ця ініціатива, започаткована урядом країни, мала на меті стимулювати інноваційний розвиток і підвищити конкурентоспроможність економіки через створення інтегрованих кластерів. Основний акцент програми полягав у сприянні ефективній взаємодії між компаніями, науково-дослідними

установами та державними органами влади для розробки інноваційних продуктів і послуг. [17]

Carte des pôles de compétitivité

Pour en savoir plus sur les pôles de compétitivité : www.entreprises.gouv.fr/fr/innovation/poles-de-competitivite

Source : ANCT (janvier 2024)

Рис. 2.1. Карта полюсів конкурентоспроможності станом на 2024 рік

*Джерело: <https://www.entreprises.gouv.fr/fr/innovation/poles-de-competitivite/presentation-des-poles-de-competitivite>

Одним із головних елементів програми була фінансова підтримка кластерів, яка включала доступ до пільгового кредитування, субсидії для дослідницьких проектів та сприяння в отриманні інвестицій. Це дозволило створити сприятливе середовище для комерціалізації інновацій і впровадження передових технологій. Держава також сприяла співпраці між учасниками кластерів через організацію форумів, конференцій і спеціалізованих тренінгів.

Програма приділяла особливу увагу стратегічним галузям, які мали високий потенціал для розвитку інновацій та зміцнення позицій Франції на глобальному ринку. До них належали авіакосмічна промисловість, біотехнології, цифрові технології та зелена енергетика. Наприклад, у рамках програми було створено кластер Aerospace Valley, що об'єднує провідні авіакосмічні компанії та дослідницькі інститути з метою розробки інновацій у сфері літакобудування та космічних технологій. У секторі біотехнологій кластер Lyonbiopôle став центром досліджень у галузі фармацевтики, зокрема розробки нових ліків і вакцин. [18]

Однією з головних переваг програми стало формування умов для міжсекторальної співпраці, що дозволило значно прискорити розвиток інноваційних проектів. Програма також сприяла регіональному розвитку, адже кластери створювалися у різних частинах країни, підтримуючи місцеву економіку і забезпечуючи робочі місця. Успішність "Полюсів конкурентоспроможності" підтверджується тим, що модель програми була адаптована в інших країнах, які прагнули посилити свої інноваційні можливості.

На сучасному етапі кластерна політика Франції демонструє значний прогрес, зокрема у сфері інтеграції кластерів у міжнародні інноваційні мережі. Починаючи з 2010-х років, Франція активізувала свої зусилля щодо глобалізації кластерів. Це включає інтеграцію місцевих економічних і технологічних кластерів у міжнародні ланцюги створення доданої вартості, що сприяє зміцненню позицій країни в глобальній економіці. Французькі

кластери стають важливими учасниками міжнародного співробітництва, що забезпечує обмін технологіями, знаннями та фінансовими ресурсами між країнами. [19]

Одним із ключових напрямів сучасної кластерної політики Франції є підтримка цифровізації кластерів. Уряд активно сприяє впровадженню цифрових технологій у роботу кластерів, створюючи мережеві екосистеми, які об'єднують різних учасників, включно з підприємствами, науково-дослідними інститутами та громадськими організаціями. Використання цифрових платформ, великих даних, штучного інтелекту та автоматизації сприяє підвищенню ефективності кластерів, їхньої продуктивності та здатності адаптуватися до змін на глобальних ринках.

Важливим аспектом сучасної кластерної політики Франції є також розвиток екологічно стійких ініціатив. Франція активно інтегрує екологічні стандарти у діяльність кластерів, стимулюючи впровадження енергоефективних та екологічно чистих технологій. Ця стратегія узгоджується з цілями сталого розвитку та дозволяє кластерним об'єднанням мінімізувати негативний вплив на довкілля, одночасно забезпечуючи їхню конкурентоспроможність.

Публічне управління кластерною політикою на сучасному етапі спрямоване на впровадження інновацій, залучення іноземних інвестицій і гармонізацію кластерних ініціатив із загальнонаціональними та міжнародними стратегічними цілями. Держава виступає координатором процесів, сприяючи співпраці між учасниками кластерів, надаючи фінансову підтримку та формуючи нормативно-правову базу для забезпечення прозорості та стабільності їхньої діяльності. [20]

Завдяки таким зусиллям Франція створює умови для динамічного розвитку своїх кластерів, перетворюючи їх на важливі центри інновацій і ключових гравців на світовій арені. Підтримка мережевих екосистем і екологічно орієнтованих підходів забезпечує сталий розвиток кластерів,

сприяючи економічному зростанню країни та її інтеграції до глобальних інноваційних процесів.

2.2. Роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності Французької Республіки через механізми публічного управління

Французька Республіка є однією з країн, яка активно використовує кластерну політику для забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку. Завдяки продуманій державній підтримці, інтеграції науки, бізнесу та інновацій, кластери у Франції стали ключовим елементом регіонального розвитку. [20]

Особливістю французького підходу є акцент на стратегічних галузях, таких як високі технології, екологічно чиста енергетика та цифрова економіка. Розуміння функціонування кластерів у Франції дозволяє оцінити ефективність їхньої роботи та виявити важливі аспекти, які можна використовувати для розробки кластерних ініціатив в інших країнах.

Французька Республіка є однією з піонерів у розробці та реалізації кластерної політики, яка слугує важливим інструментом для стимулювання економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності підприємств та інтеграції у світову економіку. Зіткнувшись із викликами глобалізації у 1990-х роках, Франція активно реформувала свою економічну стратегію, і ключовим елементом цього процесу стала кластеризація. [21]

Особливо значущим стало впровадження у 2005 році державної програми "Полюси конкурентоспроможності" (*Rôles de compétitivité*), яка стала ключовим інструментом публічного управління кластеризацією у Франції та яскравим прикладом інтегрованого підходу до економічного розвитку. Ця програма виникла як відповідь на зростаючу глобальну конкуренцію та потребу в посиленні інноваційного потенціалу країни. Її концепція базувалася на ідеї створення локалізованих мереж співпраці між бізнесом, науковими установами, урядовими органами та іншими

стейкхолдерами для досягнення синергії та ефективного використання ресурсів. Програма "Полюси конкурентоспроможності" стала фундаментом для розвитку сучасної кластерної політики у Франції.

Рис. 2.2. Офіційний логотип державної програми «Полюсів конкурентоспроможності».

*Джерело: [22]

Рис. 2.3. Цілі програми «Полюсів конкурентоспроможності».

*Джерело: розроблено автором на основі [22].

Франція забезпечила унікальну модель реалізації кластерної політики, яка базується на тісній координації між центральними і регіональними органами влади. Національний рівень визначає загальні стратегічні пріоритети та ключові сектори, які отримують державну підтримку. Регіональні органи влади, своєю чергою, реалізують політику на місцевому рівні, забезпечуючи адаптацію національних ініціатив до конкретних потреб регіонів.

На сьогодні програма "Полюси конкурентоспроможності" охоплює понад 70 кластерів у різних галузях економіки, включаючи:

- Aerospace Valley: кластер авіаційної промисловості, який зосереджений на розробці передових технологій у галузі аерокосмічної інженерії.
- Moveo: кластер автомобільної промисловості, спрямований на розвиток електротранспорту та екологічно чистих рішень.
- Vitagora: аграрний кластер, який спеціалізується на харчових технологіях, зокрема на розробці функціональних продуктів харчування.
- Cap Digital: кластер інформаційних технологій, що фокусується на цифровізації та впровадженні IT-рішень у бізнес.

Ці кластери об'єднують підприємства, університети, дослідницькі установи та органи місцевого самоврядування, сприяючи створенню потужної платформи для розвитку інновацій та конкурентоспроможності. [22]

Програма також значно вплинула на регіональний розвиток, стимулюючи економічне зростання у віддалених і менш розвинених регіонах. Завдяки створенню нових робочих місць, модернізації інфраструктури та залученню інвесторів, кластери стали важливим інструментом подолання регіональних диспропорцій. Особливо важливу роль відіграє підтримка місцевих підприємств та розвиток малого і середнього бізнесу.

Франція активно співпрацює з іншими країнами у сфері кластеризації, використовуючи міжнародний досвід для вдосконалення своєї політики.

Кластери також є учасниками глобальних ланцюгів створення доданої вартості, що сприяє інтеграції французької економіки в міжнародний ринок.

Державна політика підтримки кластерів у Франції є прикладом успішної взаємодії між державним і приватним секторами, спрямованої на розвиток інновацій та підвищення конкурентоспроможності економіки. Програма "Полюси конкурентоспроможності" показала, що цілеспрямована підтримка кластерів може не лише стимулювати економічний розвиток, але й забезпечити значний внесок у регіональну політику та інтеграцію в глобальну економіку.

Регіональні органи влади відіграють важливу роль у процесі формування, розвитку та підтримки кластерів, оскільки саме на регіональному рівні найкраще видно специфіку місцевих умов, особливості економіки, наявні ресурси та пріоритети розвитку. Регіональні адміністрації активно залучаються до координації діяльності кластерів, спрямовуючи їхню роботу відповідно до стратегічних планів регіонального розвитку. Вони розробляють індивідуальні програми підтримки кластерів, які відповідають унікальним потребам і можливостям конкретних територій, що дозволяє максимізувати ефективність використання ресурсів. [23]

Один із ключових аспектів діяльності регіональних органів влади — створення сприятливої інфраструктури, яка є основою для функціонування кластерів. У межах цієї діяльності вони сприяють створенню індустріальних парків, науково-дослідницьких центрів та інноваційних хабів. Такі об'єкти надають можливості для спільної роботи підприємств, наукових установ та інших учасників кластерів, забезпечуючи їм доступ до сучасних технологій, обладнання, кваліфікованих кадрів та фінансування. Інноваційні хаби, у свою чергу, сприяють налагодженню співпраці між бізнесом і науковими інститутами, що дозволяє пришвидшити процеси впровадження новітніх розробок у виробництво.

Публічне управління на регіональному рівні також відповідає за моніторинг ефективності діяльності кластерів. Регіональні органи влади

проводять аналіз досягнень кластерів, оцінюють їхній вплив на економіку регіону, а також розробляють та впроваджують механізми адаптації політик до потреб учасників кластерних об'єднань. Такий підхід дозволяє підтримувати динамічний розвиток кластерів, оперативно реагуючи на нові виклики, зміни ринкових умов та інноваційні тенденції.

Окрім цього, регіональні органи влади сприяють залученню інвестицій до кластерів, що є важливим елементом їхнього сталого розвитку. Завдяки взаємодії з міжнародними організаціями, донорськими фондами та приватними інвесторами, вони допомагають кластерам отримати необхідне фінансування для реалізації інноваційних проектів та розширення своєї діяльності. Це забезпечує не лише економічний розвиток окремих регіонів, але й зміцнення національної економіки загалом.

Франція активно використовує інструменти публічного управління для інтеграції кластерів у міжнародні та національні інноваційні мережі, демонструючи системний і стратегічний підхід до їхнього розвитку. Ключовою метою державної політики є забезпечення стійкого економічного зростання через підтримку кластерів, сприяння їхній конкурентоспроможності та інтеграції до глобальних ланцюгів створення доданої вартості.

Одним із центральних механізмів цієї політики є створення стратегічних платформ співпраці, які об'єднують ключових учасників кластерів — представників бізнесу, наукових установ і державних органів. Такі платформи слугують своєрідними майданчиками для обговорення актуальних проблем, координації дій і формування спільних ініціатив. Завдяки цим платформам французькі кластери отримують можливість ефективніше планувати свою діяльність, залучати ресурси та досягати синергії між учасниками. Наприклад, такі платформи використовуються для організації науково-дослідних проектів, створення інноваційних продуктів і розробки стратегій виходу на міжнародні ринки.

Франція також приділяє значну увагу інтеграції кластерів у міжнародні інноваційні мережі. Державні органи активно сприяють участі кластерів у

програмах Європейського Союзу, таких як Horizon Europe. Ця програма дозволяє французьким кластерним об'єднанням отримувати доступ до грантів і фінансових інструментів, спрямованих на підтримку науково-дослідної діяльності та впровадження інновацій. Інтеграція до міжнародних ініціатив дає змогу кластерам обмінюватися передовими технологіями, знаннями та досвідом з міжнародними партнерами, що забезпечує їхню конкурентоспроможність на світових ринках. Особливу увагу приділяють кластерам у високотехнологічних галузях, таких як аерокосмічна індустрія, біотехнології та цифрові технології. [24]

Держава також активно підтримує процес цифровізації кластерів, яка стає важливим фактором їхнього ефективного функціонування. У рамках державних програм створюються онлайн-платформи для забезпечення інформаційного обміну між учасниками кластерів. Такі платформи дозволяють підвищити прозорість процесів управління, знизити адміністративне навантаження та забезпечити оперативний доступ до інформації про державну підтримку, фінансування й актуальні ініціативи. Крім того, цифровізація відкриває нові можливості для автоматизації процесів, обміну великими даними та впровадження штучного інтелекту, що значно підвищує продуктивність кластерів і забезпечує їхню гнучкість у відповідь на глобальні виклики.

Суттєвим елементом державної політики є розвиток екологічно орієнтованих ініціатив у межах кластерів. Франція сприяє впровадженню енергоефективних і екологічно чистих технологій, які відповідають цілям сталого розвитку. Це включає стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів вуглецю та розробку продуктів, орієнтованих на екологічні стандарти. Такий підхід дозволяє французьким кластерам одночасно мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище та підвищити свою привабливість для інвесторів. [25]

Крім того, держава забезпечує консультаційну та методологічну підтримку кластерів. Це включає надання експертної допомоги з питань участі

у міжнародних програмах, розробки бізнес-планів і стратегій розвитку, а також удосконалення навичок учасників кластерів. Особлива увага приділяється розвитку людського капіталу, який є основою для інноваційного прогресу. Держава інвестує в освітні програми, що спрямовані на підготовку висококваліфікованих кадрів для кластерів, а також підтримує ініціативи, пов'язані з професійним навчанням і перекваліфікацією.

У сучасних умовах глобалізації та зростаючої конкуренції на міжнародних ринках питання підвищення конкурентоспроможності стає ключовим завданням для кожної держави. Французька Республіка, маючи одну з найпотужніших економік у світі, активно використовує кластерну політику як стратегічний інструмент для зміцнення своїх позицій. Важливу роль у цьому відіграє ефективне публічне управління, спрямоване на створення сприятливого середовища для розвитку інновацій, залучення інвестицій та забезпечення співпраці між бізнесом, науково-дослідними установами та урядовими органами. [26]

Особливе місце у французькій моделі займає державна роль у забезпеченні фінансової, організаційної та інфраструктурної підтримки кластерів. Урядові ініціативи сприяють зниженню бар'єрів для бізнесу, створенню умов для співпраці та інтеграції кластерів у глобальні ринки. Таким чином, кластерний підхід стає одним із ключових механізмів публічного управління для досягнення сталого економічного зростання та конкурентоспроможності Франції на світовій арені.

Уряд Франції приділяє велику увагу розвитку кластерів як важливого інструменту підвищення конкурентоспроможності економіки. Одним із основних механізмів державної підтримки є надання фінансових ресурсів через гранти, субсидії та податкові пільги. Ця політика спрямована на зниження витрат підприємств на розробку інноваційних продуктів і технологій, стимулювання дослідницької діяльності та залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі галузі. [27]

Гранти є ключовим інструментом підтримки інноваційної діяльності у рамках кластерної політики. Вони виділяються для реалізації науково-дослідних проєктів, експериментальних розробок і комерціалізації технологій, що мають значний економічний потенціал. У межах програми "Полюси конкурентоспроможності" (*Pôles de compétitivité*) гранти спрямовуються на підтримку міждисциплінарних ініціатив, які об'єднують наукові установи, університети та підприємства. Такий підхід дозволяє забезпечити високий рівень співпраці між різними секторами, створюючи синергію для реалізації стратегічних проєктів. [28]

Субсидії також відіграють важливу роль у підтримці кластерів. Вони використовуються для фінансування інфраструктурних проєктів, таких як будівництво науково-дослідних центрів, лабораторій, технопарків і бізнес-інкубаторів. Завдяки цим об'єктам створюється інноваційне середовище, яке сприяє розробці передових технологій і прискорює впровадження нових продуктів на ринок. Крім того, субсидії дозволяють підприємствам модернізувати своє виробництво, підвищуючи його ефективність і знижуючи екологічний вплив.

Податкові пільги є ще одним ефективним інструментом стимулювання інноваційної діяльності у Франції. Вони дозволяють зменшити податкове навантаження на компанії, які інвестують у дослідження і розвиток. Завдяки податковим стимулам підприємства можуть реінвестувати зекономлені кошти у нові проєкти, збільшуючи свої інноваційні можливості. Особливу увагу приділяють підтримці малих і середніх підприємств, які часто мають обмежені фінансові ресурси, але відіграють важливу роль у розвитку кластерів.

Державна політика кластеризації у Франції акцентує увагу на підтримці передових секторів економіки, таких як інформаційні технології, біотехнології, зелена енергетика та авіаційна промисловість. Наприклад, кластер *Cap Digital* є провідним центром розвитку ІТ-рішень, який об'єднує компанії, університети та стартапи для створення інноваційних продуктів у сфері цифровізації. Кластер *GreenTech* спеціалізується на розробці екологічно

чистих технологій і відновлюваних джерел енергії, сприяючи переходу Франції до стійкої енергетичної системи.

Завдяки ефективному публічному управлінню створюється середовище, в якому наукові установи, університети та бізнес об'єднують свої зусилля для реалізації проєктів з високою доданою вартістю. Така співпраця дозволяє не лише створювати нові технології, але й інтегрувати їх у виробничі процеси, забезпечуючи економічний розвиток і зростання конкурентоспроможності Франції на глобальному ринку. [29]

Кластери стали одним із основних двигунів економічного прогресу у Франції, забезпечуючи розвиток стратегічно важливих галузей та зміцнюючи позиції країни на міжнародному рівні. Завдяки грамотному поєднанню фінансових стимулів, інфраструктурної підтримки та стратегічного управління, французька кластерна політика є прикладом успішного поєднання державних і приватних зусиль для досягнення спільних економічних цілей.

Роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності Французької Республіки тісно пов'язана з механізмами публічного управління, спрямованими на забезпечення регіонального розвитку та зменшення економічних диспропорцій між територіями. Французька кластерна політика має чітко визначену мету: стимулювання економічного зростання через створення сприятливих умов для взаємодії бізнесу, науково-дослідних установ та органів державного управління. Одним із ключових інструментів цієї політики є стратегічне розміщення кластерів у різних регіонах, що враховує особливості місцевої економіки, природних ресурсів та соціально-економічного потенціалу.

Кластери стали ефективним засобом для залучення інвестицій, розвитку інноваційної діяльності та підвищення зайнятості в регіонах, які мають певні економічні труднощі. Наприклад, програма "Полюси конкурентоспроможності" (*Rôles de compétitivité*), ініційована у 2005 році, передбачала підтримку кластерів у регіонах з потенціалом для інноваційного розвитку, таких як Ліон, Тулуза та Лілль. Ця програма забезпечила можливість

для інтеграції регіонів у національну та глобальну економіку, підтримуючи їхню конкурентоспроможність.

Регіональні адміністрації відіграють важливу роль у цьому процесі. Вони беруть на себе функції координації діяльності кластерів, фінансування інфраструктурних проектів, таких як створення індустріальних парків, дослідницьких центрів та інноваційних хабів. Ці об'єкти стають базою для співпраці між підприємствами, університетами та науковими інституціями, сприяючи швидшому впровадженню нових технологій і рішень. Регіональні органи влади також розробляють і впроваджують спеціальні програми підтримки, що включають податкові пільги, гранти для інноваційних проектів, пільгові кредити та консультаційну допомогу.

Завдяки діяльності кластерів у Франції вдалося значно знизити рівень економічних диспропорцій між регіонами. Вони сприяли зростанню зайнятості в секторах з високою доданою вартістю, таких як авіакосмічна промисловість, біотехнології, цифрові технології та зелена енергетика. Крім того, кластери створюють сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, що є основою місцевих економік. Залучення широкого спектра підприємств до кластерних ініціатив дозволяє посилити економічну активність навіть у віддалених чи менш розвинених територіях. [30]

Ефективне публічне управління, яке реалізують регіональні адміністрації, забезпечує постійний моніторинг діяльності кластерів, аналіз їхнього впливу на економіку регіону та коригування політики відповідно до сучасних викликів. Завдяки цьому Франція змогла створити інтегровану кластерну мережу, яка сприяє не лише регіональному розвитку, але й зміцненню позицій країни на міжнародному рівні.

Кластери відіграють ключову роль у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності Французької Республіки, забезпечуючи інтеграцію інновацій, розвиток експортного потенціалу та зміцнення позицій країни на глобальних ринках. Впровадження передових технологій і створення продуктів із високою доданою вартістю є основними механізмами, завдяки

яким французькі кластери забезпечують економічний прорив. Їхня діяльність спрямована на стимулювання інноваційного розвитку через ефективну співпрацю між науковими установами, бізнесом і державними органами. Такі ініціативи сприяють створенню конкурентоспроможних товарів і послуг, які відповідають вимогам світових ринків.

Держава відіграє активну роль у процесі інтеграції кластерів у міжнародні ланцюги створення доданої вартості, забезпечуючи підтримку їхньої участі в масштабних програмах Європейського Союзу, таких як Horizon Europe. Ці програми відкривають доступ до значних фінансових ресурсів для проведення науково-дослідних робіт і впровадження інноваційних рішень. Участь у таких ініціативах дозволяє французьким кластерам впроваджувати передові технології, створювати сучасну інфраструктуру та інтегрувати свої інноваційні досягнення в міжнародні мережі співробітництва. Крім того, ці програми сприяють обміну досвідом, знаннями та найкращими практиками між французькими кластерами та їхніми міжнародними партнерами.

Французькі кластери також успішно залучають іноземні інвестиції, що є важливим фактором для посилення їхнього експортного потенціалу. Інвестиційна привабливість кластерів базується на їхньому інноваційному потенціалі, висококваліфікованих кадрах і розвинутій інфраструктурі. Уряд Франції створює сприятливі умови для іноземних інвесторів через реалізацію податкових пільг, забезпечення доступу до фінансових ресурсів і підтримку спільних міжнародних проєктів. Це дозволяє кластерам зміцнювати свої позиції на міжнародних ринках, збільшуючи обсяги експорту високотехнологічної продукції, такої як аерокосмічне обладнання, фармацевтична продукція та цифрові рішення. [31; 32]

Співпраця з міжнародними партнерами є ще одним важливим аспектом діяльності кластерів. Завдяки партнерству з провідними світовими компаніями, університетами та науково-дослідними установами, французькі кластери отримують доступ до нових ринків, сучасних технологій і знань. Це сприяє розширенню географії експорту французьких товарів і послуг, а також

підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Інтеграція кластерів у глобальні ринки дозволяє Франції зміцнювати свої економічні позиції, нарощувати обсяги інвестицій і підвищувати технологічний рівень національної економіки. [33; 34]

Таким чином, Франція демонструє комплексний підхід до управління кластерною політикою, використовуючи широкий спектр інструментів для підтримки та розвитку кластерів. Інтеграція кластерів у міжнародні інноваційні мережі, цифровізація, підтримка екологічно орієнтованих ініціатив і розвиток людського капіталу є ключовими напрямками цієї політики. Завдяки такому підходу французькі кластери стають не лише важливими елементами національної економіки, а й потужними учасниками глобальних інноваційних процесів.

2.3. Особливості публічного управління аграрними кластерами Французької Республіки.

Франція, будучи однією з провідних аграрних країн Європи, приділяє значну увагу розвитку аграрних кластерів як ключового елемента своєї економіки. Аграрні кластери у Франції відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку сільського господарства, підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора та інтеграції інноваційних технологій у виробничі процеси. Завдяки ефективній політиці публічного управління, аграрні кластери стали інструментом для стимулювання співпраці між фермерами, агропромисловими компаніями, науково-дослідними установами та місцевими громадами.

Особливості управління аграрними кластерами у Франції полягають у поєднанні державної підтримки, регіональної автономії та активної участі приватного сектора. Французький уряд використовує комплексну систему стимулів, яка включає фінансування дослідницьких проєктів, субсидії для впровадження інновацій, підтримку розвитку екологічно чистого виробництва

та сприяння експорту продукції аграрного сектору. Водночас регіональні органи влади відіграють вирішальну роль у координації діяльності кластерів, враховуючи специфіку локальних економічних і природних умов.

Публічне управління аграрними кластерами у Франції також враховує виклики сучасності, зокрема потребу у цифровізації сільського господарства, адаптації до змін клімату та впровадженні стійких екологічних практик.

Особливості публічного управління аграрними кластерами у Французькій Республіці полягають у комплексному підході, який поєднує інституційну підтримку, фінансові стимули та адаптивність політик до місцевих умов. Франція є однією з провідних країн у впровадженні кластерної політики, особливо в аграрному секторі, де кластери відіграють ключову роль у модернізації фермерських господарств, підтримці інноваційної діяльності та зміцненні конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Інституційна підтримка аграрних кластерів базується на створенні сприятливих умов для їхнього функціонування та розвитку. Уряд Франції через Міністерство сільського господарства та продовольства розробляє та впроваджує спеціалізовані програми, спрямовані на підвищення ефективності аграрного виробництва. Однією з таких програм є *Plan de Compétitivité et d'Adaptation des Exploitations Agricoles* (План конкурентоспроможності та адаптації сільськогосподарських господарств), яка стала центральним елементом державної політики у сфері сільського господарства. Програма націлена на підтримку фермерських господарств у впровадженні сучасних технологій, модернізації інфраструктури, оптимізації використання ресурсів та адаптації до змін клімату.

Важливим аспектом публічного управління є фінансова підтримка кластерів, яка реалізується через низку механізмів. Держава надає субсидії для розвитку інфраструктури кластерів, зокрема створення спільних логістичних центрів, модернізації систем зрошення, впровадження енергозберігаючих технологій та будівництва екологічно чистих переробних підприємств. Ці

субсидії спрямовані на зменшення витрат фермерів та стимулювання їхньої участі у кластерних ініціативах.

Окрім цього, уряд фінансує наукові дослідження в рамках кластерів, які охоплюють такі ключові напрями, як біотехнології, ефективне управління водними ресурсами, розробка стійких агротехнологій та адаптація до кліматичних змін. Гранти на ці дослідження надаються університетам, науково-дослідним центрам та підприємствам, які входять до складу аграрних кластерів, створюючи основу для інтеграції науки та виробництва.

Ще одним вагомим інструментом є податкові пільги, які спрямовані на стимулювання участі бізнесу в кластерних проектах. Компанії, які беруть участь у кластерних ініціативах, можуть скористатися знижками на податки або пільговим оподаткуванням доходів, отриманих від інноваційної діяльності. Це створює фінансову мотивацію для інвестицій у розробку нових продуктів, вдосконалення виробничих процесів та впровадження передових технологій.

Координація реалізації цих заходів здійснюється Міністерством сільського господарства та продовольства Франції у тісній співпраці з регіональними органами влади. Така співпраця дозволяє ефективно адаптувати програми підтримки до специфічних потреб і умов кожного регіону. Наприклад, у регіонах з посушливим кліматом значна увага приділяється розвитку систем зрошення, тоді як у регіонах з високим рівнем природних ресурсів акцент робиться на підтримці екологічного сільського господарства. [35]

Цей інтегрований підхід забезпечує ефективне функціонування аграрних кластерів, сприяючи сталому розвитку сільського господарства у Франції. Завдяки використанню фінансових стимулів, інституційної підтримки та регіональної адаптивності кластерна політика у Франції сприяє не лише економічному зростанню, але й соціальному розвитку сільських територій. Це дозволяє створювати нові робочі місця, покращувати якість життя в сільській

місцевості та зміцнювати позиції Франції як одного з провідних гравців на міжнародному аграрному ринку.

Особливості публічного управління аграрними кластерами у Франції базуються на системному підході, що поєднує інституційну підтримку, фінансові стимули, інновації та екологічну стійкість. Франція розглядає аграрні кластери як стратегічний інструмент для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, збереження природних ресурсів та інтеграції у глобальні ринки. Державна політика, орієнтована на підтримку аграрних кластерів, спирається на активну участь центральних та регіональних органів влади, науково-дослідних установ і бізнесу, що створює міцну основу для їхнього розвитку.

Публічне управління аграрними кластерами у Франції забезпечується через чітко структуровану інституційну підтримку. Центральну роль у цьому процесі відіграє Міністерство сільського господарства та продовольства Франції, яке розробляє національні стратегії, координує реалізацію програм підтримки та забезпечує інтеграцію кластерів у загальноєвропейську політику. Окрім цього, регіональні органи влади відіграють важливу роль, адаптуючи державні ініціативи до місцевих умов. Такий підхід дозволяє враховувати специфіку кожного регіону, забезпечуючи більш ефективне функціонування кластерів.

Фінансова підтримка аграрних кластерів є невід'ємною складовою державної політики. Одним із ключових інструментів є спеціалізовані програми, такі як *Plan de Compétitivité et d'Adaptation des Exploitations Agricoles*, які спрямовані на модернізацію фермерських господарств, підтримку інновацій у виробництві та розробку нових технологій. У межах цих програм надаються субсидії, спрямовані на розвиток інфраструктури кластерів, впровадження стійких практик, таких як точне землеробство, та екологічно чистих технологій. Водночас держава виділяє гранти для проведення наукових досліджень у сферах біотехнологій, управління водними ресурсами та адаптації до кліматичних змін. Підприємства, що беруть участь

у кластерних ініціативах, також користуються податковими пільгами, які сприяють їхній фінансовій стабільності та стимулюють впровадження інновацій.

Рис. 2.4. Структура аграрного кластеру у Французькій Республіці

*Джерело [35].

Особлива увага у Франції приділяється впровадженню інновацій у діяльність аграрних кластерів. Цей напрям є пріоритетним, оскільки інновації забезпечують зростання продуктивності, зниження витрат і підвищення конкурентоспроможності. Розробка нових сортів сільськогосподарських культур, стійких до кліматичних змін і хвороб, є одним із основних завдань аграрних кластерів. У цьому контексті важливу роль відіграють цифрові технології, які дедалі активніше інтегруються у виробничі процеси, зокрема у сферу агропромисловості. Одним із прикладів їхнього застосування є використання дронів для моніторингу стану полів, яке відкриває нові можливості для точного та ефективного управління ресурсами.

Дрони забезпечують високоточний збір даних про стан посівів, зволоження ґрунту, наявність шкідників і хвороб. Завдяки інфрачервоним сенсорам, камерам високої роздільної здатності та іншим технічним можливостям, вони надають фермерам актуальну інформацію, яка недоступна

при традиційних методах оцінки. Це дозволяє виявляти проблеми на ранніх стадіях, запобігаючи значним втратам врожаю.

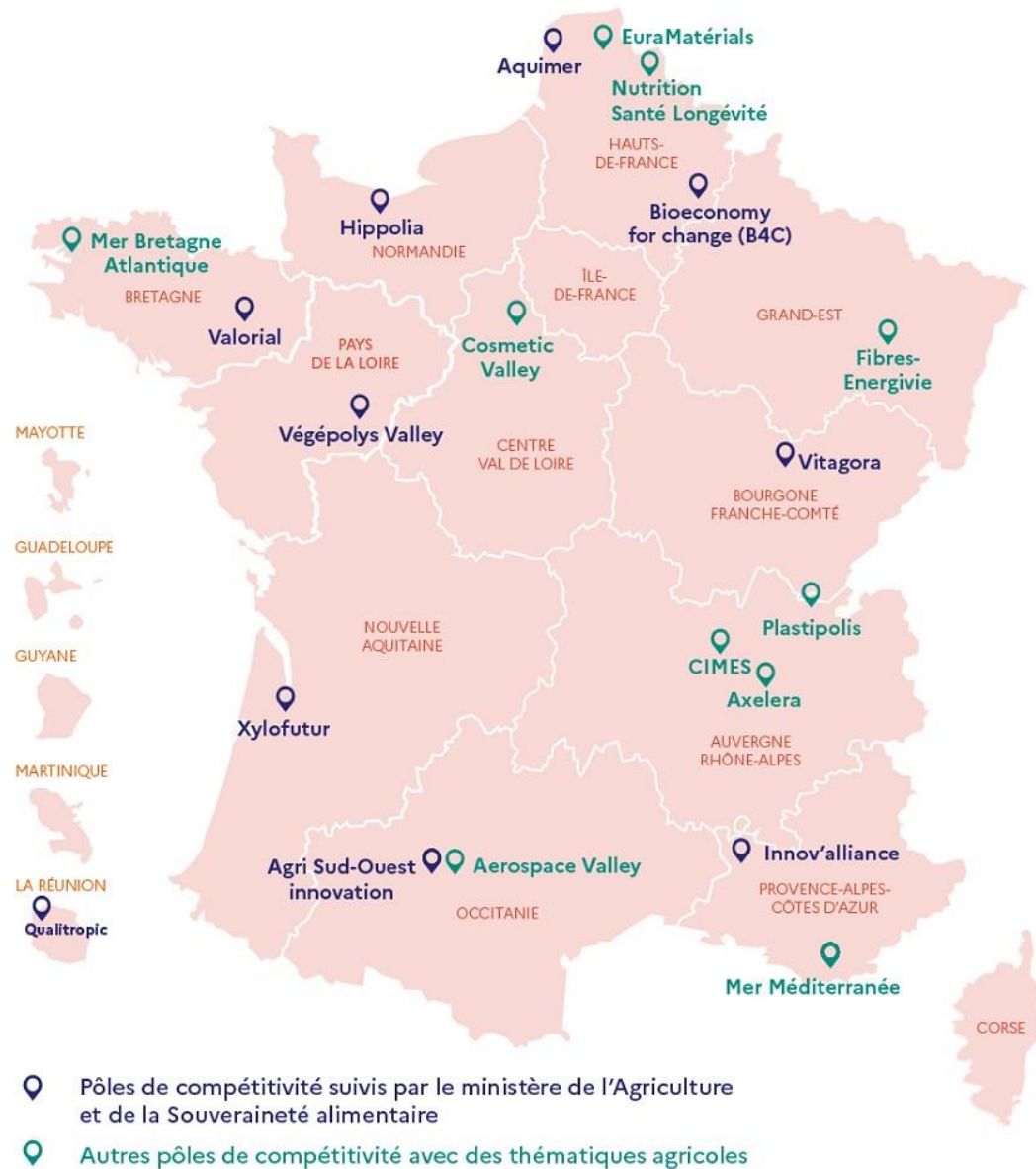

Рис. 2.5. Карта найбільших аграрних кластерів у Французькій Республіці

*Джерело [35].

У Франції аграрні кластери організовані в рамках програми "Rôles de compétitivité", спрямованої на підвищення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку агропромислового сектору. Серед ключових аграрних кластерів виділяються:

1. Agri Sud-Ouest Innovation: зосереджений на інноваціях у сільському господарстві та харчовій промисловості, охоплює регіони Південного Заходу Франції.
2. Céréales Vallée: спеціалізується на зернових культурах, об'єднує учасників ланцюга виробництва та переробки зерна.
3. Qualiméditerranée: орієнтований на середземноморське сільське господарство, зокрема на виноградарство, оливкові культури та овочівництво.
4. Valorial: фокусується на інноваціях у харчовій промисловості, об'єднує підприємства, наукові установи та фермерів.
5. Végépolys Valley: спеціалізується на рослинництві, включаючи декоративні рослини, овочі та фрукти.
6. Terralia-Pass: об'єднує учасників агропромислового комплексу, зосереджуючись на інноваціях у сільському господарстві та харчовій промисловості.
7. Vitagora: спеціалізується на смакових якостях продуктів харчування, об'єднує виробників, переробників та наукові установи.
8. Aquimer: зосереджений на рибальстві та аквакультурі, сприяє розвитку інновацій у морському секторі.
9. Pôle Mer Bretagne Atlantique: спеціалізується на морських ресурсах, включаючи рибальство та морське сільське господарство.
10. Pôle IAR (Industries & Agro-Ressources): орієнтований на використання аграрних ресурсів для промислових цілей, включаючи біотехнології та біоенергетику.

Екологічна стійкість є одним із ключових пріоритетів у розвитку аграрних кластерів Франції. Уряд активно заохочує перехід на використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна енергія та біогазові установки, що дозволяє знизити викиди парникових газів. Скорочення використання хімічних добрив і пестицидів є важливим кроком до збереження біорізноманіття. Франція також активно впроваджує політику "Зеленого курсу" (European Green Deal), яка ставить за мету забезпечення сталого

розвитку та інтеграції екологічних стандартів у сільськогосподарську діяльність. Заходи, спрямовані на збереження природного середовища, включають впровадження буферних зон, захист природних екосистем і використання біологічних методів боротьби зі шкідниками. [36]

Такий комплексний підхід до публічного управління аграрними кластерами дозволяє Франції успішно поєднувати інтереси економічного розвитку та екологічної стійкості. Інституційна підтримка, фінансові стимули, інноваційна діяльність і орієнтація на екологію сприяють інтеграції французького аграрного сектору у глобальні процеси, забезпечуючи його конкурентоспроможність і довгострокову стійкість.

Висновки до розділу II

Державна політика кластеризації економіки Французької Республіки демонструє стратегічний підхід до підвищення конкурентоспроможності національної економіки через впровадження та підтримку кластерів. Франція вдало інтегрує кластерну політику у свою загальноекономічну стратегію, використовуючи комплексну систему публічного управління, яка охоплює фінансову, інституційну та організаційну підтримку. Аналіз кластеризації у Франції дозволяє виділити кілька ключових аспектів, які пояснюють її успіх.

Французька кластерна політика має глибокі історичні корені, починаючи з середини ХХ століття, коли було створено індустріальні зони для стимулювання економічного розвитку в регіонах із низьким рівнем промислового виробництва та високим безробіттям. Ці зони стали фундаментом для сучасних кластерів, які сьогодні виконують складнішу функцію інтеграції бізнесу, науки та держави. У 2005 році Франція започаткувала програму "Полюси конкурентоспроможності", яка стала наріжним каменем її сучасної кластерної політики. Ця програма спрямована на розвиток інноваційних кластерів через фінансування наукових досліджень, впровадження податкових пільг та створення сприятливого середовища для

підприємств. Завдяки цьому вдалося забезпечити ефективну взаємодію між учасниками кластерів і підвищити рівень конкурентоспроможності країни.

Публічне управління кластерною політикою у Франції є комплексним і багаторівневим. Національний рівень координується урядовими органами, зокрема Міністерством економіки, промисловості та цифровізації, які розробляють стратегічні пріоритети та регулюють процес створення кластерів. Водночас регіональні органи влади відіграють ключову роль у впровадженні кластерної політики на місцях. Завдяки такій децентралізації політики уряд забезпечує врахування специфіки кожного регіону, що сприяє гармонійному економічному розвитку територій і підтримці місцевих ініціатив.

Інновації займають центральне місце в кластерній політиці Франції. Більшість кластерів орієнтовані на розвиток високотехнологічних галузей, таких як авіаційна промисловість, біотехнології, цифрові технології та зелена енергетика. Інтеграція науки та бізнесу є основою функціонування кластерів. Держава активно підтримує трансфер технологій і співпрацю між дослідницькими установами та підприємствами, сприяючи створенню нових продуктів і рішень. Успішність такого підходу підтверджується високим рівнем міжнародної конкурентоспроможності французьких кластерів.

Кластери також стали важливим інструментом регіонального розвитку. Вони допомагають зменшувати економічні диспропорції між регіонами, створюючи нові робочі місця, модернізуючи інфраструктуру та залучаючи інвесторів до віддалених і менш розвинених територій. Участь малого та середнього бізнесу в кластерних ініціативах підвищує їхню конкурентоспроможність і забезпечує більш рівномірний економічний розвиток.

Важливим елементом кластерної політики є екологічна стійкість. Франція активно впроваджує екологічні стандарти у діяльність кластерів, зокрема шляхом підтримки енергоефективних технологій, зменшення викидів вуглецю та стимулювання використання відновлюваних джерел енергії. Це узгоджується із загальноєвропейськими цілями сталого розвитку і дозволяє

забезпечити баланс між економічним зростанням та збереженням природних ресурсів.

Аграрні кластери у Франції відіграють особливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку сільського господарства. Уряд підтримує їх через фінансові стимули, такі як субсидії, гранти та податкові пільги. Особлива увага приділяється впровадженню інновацій у сільське господарство, включаючи цифрові технології та стійкі агротехнології. Такий підхід дозволяє підвищувати ефективність виробництва, зменшувати витрати та інтегрувати французький аграрний сектор у глобальні ринки.

Французька кластерна політика є прикладом ефективного публічного управління, яке забезпечує синергію між бізнесом, наукою та державою. Вона дозволила країні не лише зберегти конкурентоспроможність на міжнародних ринках, але й створити інноваційні продукти та послуги, які відповідають сучасним вимогам. Цей досвід може бути корисним для інших країн, які прагнуть адаптувати кластерну політику до своїх умов, зокрема для України.

РОЗДІЛ III. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЄЮ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УКРАЇНІ.

3.1. Стан та проблеми публічного управління кластеризацією економіки України.

Кластеризація економіки є одним із ключових інструментів підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку національних економік. У світовій практиці успішно реалізуються моделі кластерної політики, що демонструють ефективність інтеграції науки, бізнесу та держави для досягнення спільних цілей. Для України, яка перебуває на етапі економічної трансформації та інтеграції до європейського простору, розвиток кластерів стає не лише актуальним, але й стратегічно важливим завданням.

Однак, незважаючи на численні ініціативи, стан публічного управління кластеризацією економіки України характеризується низкою викликів. Серед них – відсутність чіткої нормативно-правової бази, обмежена фінансова підтримка, слабка координація між рівнями управління та низький рівень співпраці між науковими установами та бізнесом. Ці проблеми ускладнюють створення кластерів, обмежують їхній потенціал і стримують інноваційний розвиток економіки.

У цьому контексті важливо проаналізувати поточний стан публічного управління кластеризацією економіки України, виявити ключові проблеми та визначити напрями вдосконалення цієї політики. Особливу увагу слід приділити питанням фінансової підтримки кластерів, інституційного забезпечення, стимулювання співпраці між учасниками кластерів, а також адаптації міжнародного досвіду до національних умов. Такий підхід дозволить сформувати ефективну кластерну політику, яка сприятиме сталому економічному розвитку України та її інтеграції до глобальних інноваційних мереж.

Стан публічного управління кластеризацією економіки України відображає етапи формування нормативно-правової бази, фінансової підтримки та організаційної структури. Україна, визнаючи важливість кластерного підходу, досі стикається з низкою викликів, які перешкоджають розвитку кластерної політики та її ефективному впровадженню.

Українська система нормативно-правового забезпечення кластеризації перебуває на початковій стадії свого становлення. Національні стратегії економічного розвитку включають положення про важливість кластеризації, проте спеціалізоване законодавство, яке б регулювало створення, функціонування та підтримку кластерів, все ще відсутнє. Невизначеність правового статусу кластерів створює складнощі у формуванні правових механізмів взаємодії між учасниками кластерів. Відсутність чітко прописаних умов доступу до державної підтримки та інструментів стимулювання інноваційних ініціатив обмежує можливості бізнесу й наукових установ брати участь у кластерних програмах. Як наслідок, у суспільстві спостерігається низька довіра до кластерних ініціатив, що стримує розвиток цієї форми співпраці.

Фінансова підтримка кластерів є ще однією проблемною сферою. На сьогодні основний обсяг фінансування кластерних ініціатив забезпечується приватним сектором, оскільки державні програми фінансової підтримки залишаються недостатньо розвиненими. Брак державних субсидій, грантів, пільгових кредитів і податкових стимулів значно обмежує доступ учасників кластерів до необхідних ресурсів, що ускладнює їхній розвиток. Особливо гостро це відчувають малі та середні підприємства, які через обмежені фінансові можливості не мають змоги активно долучатися до кластерних об'єднань. Відсутність державних механізмів фінансової підтримки не дозволяє реалізувати потенціал кластерів як рушія інноваційного та економічного розвитку.

Організаційна структура кластерів в Україні також є недостатньо розвинутою. Спостерігається слабка координація між органами державного

управління, науковими установами та бізнесом. Це перешкоджає створенню синергії між учасниками кластерів і формуванню сприятливого середовища для розвитку інновацій. Україна стикається з дефіцитом інфраструктури для підтримки кластерів, зокрема інноваційних хабів, технопарків і платформ для обміну знаннями. Відсутність таких елементів обмежує співпрацю між наукою та бізнесом, уповільнюючи темпи інтеграції сучасних технологій у виробничі процеси. Крім того, брак кваліфікованих кадрів і спеціалізованих освітніх програм у сфері управління кластерами знижує ефективність роботи кластерних ініціатив. Питання формування людського капіталу, необхідного для розвитку кластерів, потребує системного підходу та значних інвестицій з боку держави.

Таким чином, аналіз стану публічного управління кластеризацією економіки України демонструє наявність значних проблем, пов'язаних із нормативно-правовим забезпеченням, фінансовою підтримкою та організаційною структурою кластерів. Ці проблеми потребують негайного вирішення через запровадження комплексної кластерної політики, яка враховуватиме міжнародний досвід, адаптований до національних умов. Для забезпечення успіху кластеризації необхідно створити правове поле, що регулюватиме діяльність кластерів, посилити державну фінансову підтримку та стимулювати розвиток інноваційної інфраструктури. [39]

Фінансово-економічна підтримка кластерів в Україні перебуває на низькому рівні, що є значною перешкодою для успішного впровадження кластерної політики та розвитку регіональних економік. Однією з основних проблем є обмежена участь держави у фінансуванні кластерних ініціатив, що змушує учасників кластерів покладатися переважно на власні ресурси або приватні інвестиції. У багатьох випадках державні програми підтримки кластерів або повністю відсутні, або мають дуже обмежений масштаб, що не дозволяє забезпечити необхідну фінансову базу для розвитку таких об'єднань.

Відсутність належної державної підтримки призводить до дефіциту субсидій, грантів, пільгових кредитів і податкових стимулів для підприємств,

які беруть участь у кластерних проектах. Це особливо критично для малого та середнього бізнесу, який часто є основою кластерних об'єднань, але водночас не має достатніх фінансових ресурсів для інвестування у розвиток інновацій, модернізацію виробничих процесів або розширення своєї діяльності. Без підтримки держави доступ до фінансових ресурсів для таких підприємств стає значно ускладненим, що обмежує їхню участь у кластерних ініціативах.

Додатковою проблемою є брак ефективних механізмів розподілу наявних фінансових ресурсів. У тих регіонах, де кластерна політика отримала певну підтримку, часто спостерігається нерівномірний розподіл коштів, коли найбільші переваги отримують окремі підприємства або галузі, залишаючи поза увагою менш розвинені регіони або сектори. Це спричиняє нерівномірний розвиток кластерів, що суперечить самій ідеї кластеризації як інструменту вирівнювання економічних диспропорцій між регіонами.

Ще одним бар'єром для фінансово-економічної підтримки кластерів є слабкий розвиток інституційної інфраструктури. Відсутність ефективних органів управління, які могли б координувати фінансування кластерів, контролювати розподіл ресурсів і сприяти залученню міжнародних інвестицій, ускладнює інтеграцію кластерів у загальну економічну політику країни. Нестача спеціалізованих агентств або організацій, що відповідають за розвиток кластерів, значно ускладнює реалізацію стратегічних завдань у цій сфері.

Крім того, в Україні відсутні дієві програми співфінансування, які могли б залучити приватний сектор до участі у кластерних ініціативах. У розвинених країнах світу такі програми дозволяють розподілити фінансове навантаження між державою та бізнесом, що сприяє залученню до кластерів більшої кількості учасників. В Україні ж приватні ініціативи у сфері кластеризації залишаються недостатньо підтриманими, що створює додаткові труднощі для їхньої реалізації.

Недостатнє залучення міжнародної допомоги та інвестицій також є проблемою для фінансової підтримки кластерів. У той час як європейські

країни активно використовують кошти європейських структурних фондів для розвитку своїх кластерів, Україна лише починає інтегруватися у ці процеси. Відсутність досвіду у підготовці грантових заявок та проектів, що відповідають міжнародним стандартам, обмежує можливості країни у залученні додаткових фінансових ресурсів.

Сукупність цих факторів значно стримує розвиток кластерів в Україні, що, у свою чергу, негативно впливає на конкурентоспроможність національної економіки. Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати системну державну політику, спрямовану на створення ефективних механізмів фінансової підтримки кластерів, розвиток інституційної інфраструктури та стимулювання участі малого та середнього бізнесу в кластерних ініціативах. Це включає впровадження грантових програм, субсидій, пільгових умов оподаткування та кредитування, а також розвиток партнерств з міжнародними фінансовими організаціями та донорами. [40]

Організаційна структура кластерів в Україні залишається на етапі формування і значно поступається розвинутим моделям інших країн, таких як Франція чи Німеччина. Незважаючи на потенціал для розвитку кластерної економіки, існують значні проблеми, пов'язані з координацією між ключовими учасниками: органами державного управління, бізнесом і науковими установами. Відсутність чіткої стратегії взаємодії та недостатня підтримка з боку держави створюють умови, в яких кластери не можуть досягти належної ефективності.

Однією з ключових проблем є слабка координація між органами державного управління та іншими учасниками кластерів. Низький рівень інтеграції між цими структурами призводить до дублювання функцій, неузгодженості дій і втрати часу на вирішення бюрократичних питань. Державні установи часто не мають чіткого розуміння потреб бізнесу і наукових установ, що ускладнює розробку ефективної нормативно-правової бази для функціонування кластерів. Відсутність централізованих платформ,

які б об'єднували учасників кластерів, ускладнює обмін знаннями, технологіями та ідеями.

Ще однією проблемою є недорозвинена інфраструктура, необхідна для функціонування кластерів. В Україні бракує таких об'єктів, як інноваційні хаби, технопарки чи спільні дослідницькі лабораторії, які є основою для ефективної взаємодії між бізнесом і наукою. Це значно обмежує можливості для комерціалізації інновацій і залучення інвестицій у дослідницькі проєкти. Навіть у тих регіонах, де є спроби створити кластери, часто відсутня належна логістична, транспортна та інформаційна інфраструктура.

Формування людського капіталу також є критичною проблемою для розвитку кластерів. В Україні бракує кваліфікованих кадрів, які б могли працювати у високотехнологічних галузях, а також спеціалізованих освітніх програм, які б готували фахівців для кластерної економіки. Освітні установи не завжди співпрацюють з бізнесом і науковими інститутами, що призводить до розриву між теоретичною підготовкою студентів і практичними потребами ринку. Як наслідок, компанії у складі кластерів змушені витратити додаткові ресурси на навчання та перекваліфікацію кадрів. [41]

Крім того, українські кластери стикаються з проблемами фінансування. Відсутність державних субсидій, грантів і податкових стимулів обмежує їхні можливості для розвитку інновацій і впровадження сучасних технологій. Бізнес у складі кластерів часто не має доступу до кредитних ресурсів на прийнятних умовах, що значно ускладнює модернізацію виробництва та розширення діяльності. Недостатня підтримка з боку міжнародних організацій і фондів також знижує інвестиційну привабливість українських кластерів.

Проблеми взаємодії між учасниками кластерів додатково загострюються через відсутність довіри та низький рівень культури співпраці. Компанії часто сприймають одне одного як конкурентів, а не як партнерів, що обмежує обмін досвідом і знаннями. Цей фактор суттєво гальмує розвиток інноваційного середовища і створення синергії між учасниками кластерів.

Загалом, організаційна структура кластерів в Україні потребує суттєвих реформ, які б усунули існуючі проблеми та створили умови для сталого розвитку кластерної економіки. Необхідно покращити координацію між державою, бізнесом і наукою, розробити ефективну нормативно-правову базу, інвестувати в інфраструктуру та освітні програми, а також сприяти формуванню довіри між учасниками кластерів.

3.2. Можливості адаптації французького досвіду публічного управління кластеризацією в Україні.

Французька Республіка є одним із провідних прикладів успішної реалізації кластерної політики, яка спрямована на стимулювання інноваційного розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення сталого регіонального розвитку. Франція створила ефективну модель кластеризації, що базується на тісній взаємодії бізнесу, науково-дослідних установ та органів державного управління. Особливостями цього підходу є інтеграція науки та бізнесу, підтримка інноваційних галузей, активна роль держави у фінансуванні та регулюванні кластерів, а також стратегічний фокус на регіональний розвиток і екологічну стійкість.

Для України, яка перебуває на етапі формування кластерної політики, французький досвід може стати важливим джерелом для вдосконалення підходів до управління кластеризацією. Успіх французької моделі демонструє, як правильно побудована система публічного управління здатна забезпечити ефективну взаємодію між учасниками кластерів, стимулювати впровадження інновацій та сприяти регіональному економічному піднесенню.

Адаптація цього досвіду до українських умов вимагає врахування особливостей національної економіки, регіональних диспропорцій та рівня розвитку інституційної спроможності. Водночас, використання перевірених механізмів, таких як фінансова підтримка інноваційних проектів, створення платформ співпраці та інтеграція кластерів у глобальні ланцюги доданої

вартості, може стати потужним інструментом для досягнення економічного прориву. У цьому контексті важливо визначити, які елементи французької кластерної політики можуть бути адаптовані в Україні, а також розробити рекомендації щодо їхнього впровадження.

Адаптація досвіду Французької Республіки у сфері публічного управління кластеризацією відкриває значні перспективи для України. Франція, завдяки програмі "Полюси конкурентоспроможності", змогла створити ефективну систему підтримки кластерів, яка базується на тісній взаємодії держави, бізнесу та науково-дослідних установ. Україна, з огляду на її економічний потенціал та інтеграційні прагнення до європейського простору, може скористатися цим досвідом для впровадження власної кластерної політики, яка відповідатиме сучасним викликам і потребам.

Одним із ключових аспектів французького досвіду є фінансова підтримка кластерів через субсидії, гранти та податкові пільги. У Франції ці інструменти відіграють вирішальну роль у забезпеченні діяльності кластерів, стимулюючи інноваційну активність і створення нових продуктів. Для України це може стати пріоритетним напрямом у розвитку кластерної політики. Впровадження спеціалізованих програм державної підтримки кластерів, орієнтованих на фінансування інфраструктурних проєктів, таких як науково-дослідні центри, технопарки та інноваційні хаби, дозволить створити сприятливе середовище для розвитку інновацій.

Україна має можливість адаптувати механізми пільгового кредитування, які успішно працюють у Франції, для підтримки малого та середнього бізнесу – основи кластерної структури. Це передбачає створення спеціальних кредитних програм із низькими відсотковими ставками для підприємств, що беруть участь у кластерних ініціативах. Такий підхід не лише стимулюватиме підприємства до участі у кластерах, але й забезпечить доступ до фінансових ресурсів для реалізації інноваційних проєктів, модернізації виробництва та розвитку нових технологій.

Важливим елементом французького досвіду є субсидії, які спрямовуються на підтримку інфраструктурних проєктів і розвиток людського капіталу. Для України актуальним є фінансування проєктів зі створення та модернізації інноваційних центрів, лабораторій і платформ для співпраці між бізнесом і наукою. Це дозволить покращити умови для досліджень, трансферу технологій і впровадження нових продуктів на ринок. Крім того, держава може забезпечити підтримку освітніх ініціатив, спрямованих на підготовку фахівців для кластерів, що підвищить конкурентоспроможність українських кластерів на міжнародному рівні.

Податкові пільги, що є важливим інструментом кластерної політики у Франції, також можуть бути ефективно адаптовані в Україні. Запровадження податкових стимулів для учасників кластерів, таких як зниження податків на прибуток, податкові кредити на дослідницьку діяльність або звільнення від оподаткування на перші роки діяльності, сприятиме залученню інвестицій і створенню нових підприємств у межах кластерів.

Особливу увагу слід приділити міжнародному аспекту кластерної політики. Франція активно інтегрує свої кластери у глобальні інноваційні мережі, сприяючи співпраці з міжнародними партнерами та участі в європейських програмах, таких як Horizon Europe. Україна може скористатися цим підходом, розширюючи участь своїх кластерів у міжнародних ініціативах, що забезпечить доступ до передових технологій, фінансування та досвіду інших країн. Це сприятиме інтеграції українських кластерів у глобальні ланцюги створення доданої вартості, посилюючи їхню конкурентоспроможність. [42]

Таким чином, адаптація французького досвіду публічного управління кластеризацією може стати важливим кроком для України у розвитку національної кластерної політики. Впровадження фінансових стимулів, розвиток інфраструктури, інтеграція в міжнародні мережі та підтримка людського капіталу дозволять створити умови для зростання кластерів,

сприятимуть інноваційному розвитку та зміцненню позицій України на світовому ринку.

Французький досвід у сфері публічного управління кластеризацією демонструє ефективність інтеграції науки та бізнесу через створення інноваційних платформ співпраці, таких як технопарки, дослідницькі хаби та бізнес-інкубатори. Ці структури сприяють обміну знаннями, розвитку інновацій та їх впровадженню у виробництво.

В Україні адаптація цього підходу може включати такі кроки:

1. Розробка програм співпраці. Створення ініціатив, що об'єднують університети, науково-дослідні установи та підприємства для спільних досліджень і розробок. Наприклад, проєкт "Платформа інноваційної трансформації України" на базі екосистеми "Sikorsky Challenge Україна" спрямований на трансформацію економіки та обороноздатності країни через інновації.

2. Впровадження цифрових платформ. Розробка онлайн-ресурсів для взаємодії учасників кластерів, що забезпечить прозорість і ефективність співпраці. Це сприятиме трансферу технологій, комерціалізації наукових розробок і швидшому впровадженню інновацій у виробництво.

3. Створення технопарків та інноваційних хабів. Розвиток інфраструктури, яка об'єднує наукові та бізнес-структури. Прикладом є BIONIC Hill Innovation Park — перший український інноваційний парк, що будується за аналогією з Кремнієвою долиною, з метою створення платформи для зростання бізнесу та забезпечення комфортного середовища для фахівців високих технологій.

4. Підтримка стартапів та інноваційних компаній. Сприяння розвитку нових підприємств через акселераційні програми та інкубатори. Наприклад, платформа Brave Inventors об'єднує українських винахідників, інвесторів, бізнес та волонтерів для підтримки військових інновацій.

5. Державна підтримка та фінансування. Розробка політик та програм, що стимулюють співпрацю між наукою, бізнесом і державою.

Зокрема, кластерна політика в Україні включає заходи нормативно-правового забезпечення, інвестиційні та фінансово-бюджетні механізми, інформаційну підтримку.

Адаптація французького досвіду через створення платформ співпраці між наукою, бізнесом і державою сприятиме розвитку інноваційної економіки в Україні, підвищенню конкурентоспроможності та сталому економічному зростанню. політики, яка спрямована на підтримку інноваційного розвитку, регіональної інтеграції та підвищення конкурентоспроможності економіки. Основою цієї політики є тісна взаємодія держави, приватного сектора та науково-дослідницьких установ, що дозволяє не лише розвивати національну економіку, але й інтегрувати регіональні кластери у глобальні ринки. Цей підхід є надзвичайно актуальним для України, яка має значний потенціал у створенні конкурентоспроможних кластерів, але стикається з проблемами нерівномірного регіонального розвитку та обмеженими можливостями інтеграції у світові економічні процеси. [43]

Одним із ключових аспектів французької кластерної політики є акцент на регіональному розвитку, що передбачає зменшення економічних диспропорцій між регіонами та стимулювання їхнього зростання. В Україні це може бути реалізовано через створення кластерів у регіонах із високим потенціалом, які мають значні природні ресурси, високий рівень людського капіталу або спеціалізуються на перспективних галузях. Наприклад, такі галузі, як аграрне виробництво, інформаційні технології, енергетика та зелена економіка, можуть стати основою для формування конкурентоспроможних кластерів.

Для забезпечення ефективності цього процесу регіональні органи влади мають відігравати ключову роль у координації діяльності кластерів. Зокрема, необхідно розробляти спеціалізовані програми підтримки, які включатимуть:

- надання податкових пільг для учасників кластерів;
- спрощення процедур для залучення інвестицій;

- створення інфраструктури (індустріальні парки, технологічні хаби, бізнес-інкубатори);
- підтримку розвитку людського капіталу через спеціалізовані освітні програми.

Важливим напрямком є залучення міжнародного досвіду. Україна може використовувати можливості програм Європейського Союзу, таких як Horizon Europe, для фінансування інноваційних проектів та налагодження співпраці з іноземними партнерами. Участь у таких програмах сприятиме інтеграції українських кластерів у глобальні ланцюги створення доданої вартості, що дозволить підвищити їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Для забезпечення успішної інтеграції українських кластерів у світову економіку необхідно розвивати їхню інноваційну складову. Це включає:

- стимулювання співпраці між університетами, дослідницькими установами та бізнесом;
- впровадження інноваційних технологій у виробничі процеси;
- створення платформи для обміну знаннями та досвідом між учасниками кластерів.

Крім того, особливу увагу слід приділити маркетинговій підтримці кластерів на міжнародному рівні. Для цього можна створити єдину платформу для презентації українських кластерів на міжнародних виставках, форумах і конференціях. Це сприятиме підвищенню їхньої видимості та залученню іноземних партнерів.

Французький досвід також демонструє, що кластери можуть бути ефективним інструментом у залученні інвестицій. Наприклад, у Франції державні програми фінансування кластерів часто передбачають партнерство з приватними інвесторами, які бачать у таких об'єднаннях перспективу для зростання своїх капіталовкладень. Україна може адаптувати цей підхід, створюючи сприятливі умови для іноземних та внутрішніх інвесторів, що

включає прозорі умови ведення бізнесу, мінімізацію адміністративних бар'єрів і забезпечення стабільної регуляторної політики.

3.3. Стратегії розвитку публічного управління кластеризацією в умовах євроінтеграції України.

Євроінтеграція України відкриває нові можливості для модернізації економіки та впровадження сучасних інструментів публічного управління, серед яких кластеризація займає важливе місце. З огляду на досвід європейських країн, зокрема Франції, розвиток кластерної політики є потужним механізмом для стимулювання інновацій, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення регіонального розвитку. Для України, яка перебуває на шляху інтеграції до європейського економічного простору, ефективне управління кластеризацією стає стратегічним завданням, що сприяє не лише розвитку національної економіки, але й її гармонійному входженню у глобальні ринки.

В умовах євроінтеграції особливо актуальним є створення прозорості та сприятливої нормативно-правової бази, розширення доступу до міжнародних програм підтримки, таких як Horizon Europe, та інтеграція українських кластерів у європейські інноваційні мережі. Водночас, для досягнення поставлених цілей необхідно розробити стратегії, які враховуватимуть національні особливості, регіональні диспропорції та сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією, екологічною трансформацією та геополітичними реаліями. [44]

Стратегії розвитку публічного управління кластеризацією в Україні мають бути орієнтовані на забезпечення фінансової підтримки кластерів, зміцнення інституційної спроможності, інтеграцію інноваційних технологій і сприяння міжнародній співпраці. Реалізація таких стратегій сприятиме економічному зростанню, соціальному розвитку та інтеграції України в європейський економічний простір.

Розробка та впровадження чіткої нормативно-правової бази є фундаментальним кроком у стратегії розвитку публічного управління кластеризацією в Україні. Відсутність спеціалізованого законодавства є однією з головних перепон на шляху до ефективного функціонування кластерів, тому формування прозорої правової структури, що враховує міжнародний досвід, є надзвичайно актуальним.

З урахуванням успішної практики європейських країн, нормативно-правова база має охоплювати кілька ключових аспектів. По-перше, необхідно чітко визначити правовий статус кластерів, закріпивши їхнє місце в економічній системі України. Це дозволить регулювати створення, реєстрацію та функціонування кластерних об'єднань, сприяючи підвищенню довіри до них з боку бізнесу, наукових установ та органів державної влади.

По-друге, законодавство має забезпечити чітке регулювання взаємодії між учасниками кластерів, включаючи підприємства, університети, науково-дослідні центри та громадські організації. Важливо створити правові механізми, які стимулюватимуть співпрацю, обмін знаннями та технологіями, а також спільне фінансування інноваційних проєктів. Це сприятиме формуванню ефективної синергії між учасниками кластерів.

По-третє, нормативно-правова база має забезпечити механізми державної підтримки кластерів, включаючи надання субсидій, грантів, податкових пільг та доступу до пільгового кредитування. Окрім фінансових інструментів, держава повинна передбачити адміністративну підтримку, зокрема через створення сприятливих умов для отримання дозволів, сертифікації та участі у державних програмах розвитку.

Інтеграція положень європейського законодавства є важливим етапом у гармонізації української кластерної політики із загальноєвропейськими стандартами. Зокрема, адаптація директив ЄС, що стосуються розвитку регіональних кластерів, стимулювання інновацій та екологічної стійкості, сприятиме зближенню України з європейськими практиками. Це створить додаткові можливості для українських кластерів, зокрема доступ до

міжнародних програм фінансування, таких як Horizon Europe, Cosme та інших ініціатив Європейського Союзу, спрямованих на підтримку кластеризації.

Гармонізована нормативно-правова база також полегшить інтеграцію українських кластерів у глобальні ланцюги створення доданої вартості, сприяючи залученню іноземних інвесторів і міжнародних партнерів. Вона створить сприятливі умови для співпраці між українськими та європейськими кластерами, що забезпечить обмін передовими технологіями, знаннями та практиками.

Таким чином, створення та впровадження чіткої нормативно-правової бази стане основою для ефективного розвитку кластерної політики в Україні. Вона забезпечить правову стабільність, прозорість і довіру, стимулюючи розвиток кластерів та їх інтеграцію до європейського економічного простору.

В умовах євроінтеграції України стимулювання міжнародної співпраці через інтеграцію українських кластерів у європейські інноваційні мережі є важливим стратегічним напрямом. Такий підхід сприятиме посиленню конкурентоспроможності національної економіки, розвитку інновацій та залученню передових європейських технологій. [45]

Інтеграція українських кластерів до європейських інноваційних мереж потребує активного залучення до програм Європейського Союзу, які підтримують інноваційні ініціативи та підприємництво. Програма Horizon Europe надає широкі можливості для фінансування дослідницьких проєктів у галузях, пов'язаних із цифровізацією, зеленою енергетикою, штучним інтелектом та боротьбою зі змінами клімату. Участь у цій програмі дозволяє українським кластерам отримувати гранти на впровадження інновацій, долучатися до спільних консорціумів із європейськими партнерами та брати участь у реалізації проєктів, які вирішують актуальні глобальні виклики.

Програма COSME орієнтована на підтримку малого та середнього бізнесу, сприяє розвитку підприємницької діяльності та розширює доступ до європейських ринків. Її ресурси допомагають українським кластерним об'єднанням брати участь у міжнародних виставках, знаходити нових бізнес-

партнерів і впроваджувати передові бізнес-практики. Додатково, інші ініціативи, наприклад Erasmus+, сприяють розвитку професійної освіти, трансферу знань і мобільності кадрів, що є важливим елементом інтеграції українських кластерів до європейських мереж.

Інтеграція українських кластерів до таких платформ, як European Cluster Collaboration Platform (ECCP) та Enterprise Europe Network (EEN), відкриває доступ до широкої мережі європейських партнерів. Через ці платформи українські кластери можуть знаходити міжнародних інвесторів, обмінюватися досвідом з європейськими організаціями та долучатися до реалізації спільних проєктів. Крім того, ці платформи створюють середовище для формування міцних зв'язків між науковими установами, бізнесом і органами державного управління.

Для досягнення максимальної ефективності інтеграційних процесів важливо, щоб українські кластери відповідали європейським стандартам управління. Це включає сертифікацію кластерів за європейськими критеріями, зокрема отримання Cluster Excellence Label, що підтверджує відповідність кращим практикам управління кластерними структурами. Інтеграція також вимагає адаптації до сучасних тенденцій сталого розвитку, цифрової трансформації та принципів екологічної відповідальності, які є ключовими для багатьох європейських інноваційних програм.

Важливою умовою успішної інтеграції є державна підтримка українських кластерів. Необхідно створити сприятливі законодавчі умови, які стимулюватимуть участь у міжнародних ініціативах, а також забезпечити фінансову допомогу для реалізації інноваційних проєктів і підвищення кваліфікації кадрів. Держава може ініціювати національні програми, спрямовані на розвиток інноваційної діяльності, а також створити механізми підтримки співпраці між бізнесом, наукою та державним сектором.

Інтеграція українських кластерів до європейських інноваційних мереж відкриває нові можливості для обміну досвідом, залучення фінансування, впровадження сучасних технологій і розширення міжнародної співпраці. Це

дозволить Україні не лише підвищити конкурентоспроможність національної економіки, але й закріпити свою роль як активного учасника європейського інноваційного простору.

У сучасних умовах глобальних змін і викликів економіка України, яка перебуває на шляху євроінтеграції, потребує запровадження стратегій, що сприяють її адаптації до нових умов та вимог. Одними з ключових аспектів таких стратегій є цифровізація та екологічна трансформація кластерів. Ці напрямки відображають світові тенденції розвитку інноваційних і сталих економічних систем, а також відповідають вимогам Європейського Союзу, зокрема в рамках Європейського зеленого курсу. Інтеграція цифрових технологій та екологічних стандартів у діяльність кластерів дозволить Україні не лише оптимізувати економічні процеси, але й посилити свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Цифровізація кластерів є фундаментальним інструментом для модернізації та інноваційного розвитку економіки. У сучасному світі інформаційні технології створюють умови для оптимізації управлінських процесів, підвищення продуктивності та ефективного використання ресурсів. Для кластерів цифровізація надає можливість інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості та стати важливою частиною світового економічного простору. [46]

Впровадження цифрових платформ є одним із ключових елементів цифровізації кластерів. Ці платформи дозволяють учасникам кластерів – підприємствам, науково-дослідним установам, органам влади – ефективно комунікувати, обмінюватися інформацією, координувати спільну діяльність та впроваджувати інноваційні проекти. Цифрові екосистеми забезпечують не лише оперативний обмін даними, але й прозорість управлінських процесів, що є важливим для залучення інвесторів і партнерів.

Застосування технологій, таких як великі дані, штучний інтелект та автоматизація, відкриває нові перспективи для кластерів. Аналіз великих обсягів інформації (Big Data) дозволяє прогнозувати зміни ринку, виявляти

нові тренди та приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку кластерів. Штучний інтелект оптимізує виробничі процеси, покращує логістичні ланцюги та сприяє розробці інноваційних продуктів. Технології Інтернету речей (IoT) дозволяють створювати інтегровані системи управління виробництвом, моніторити використання ресурсів та підвищувати енергоефективність.

Цифровізація також сприяє розширенню ринків збуту продукції кластерів. Використання інструментів цифрового маркетингу, участь у віртуальних виставках та створення електронних платформ для презентації продукції забезпечують українським кластерам можливість інтегруватися у глобальні ринки та розвивати свій експортний потенціал.

Екологічна трансформація кластерів є важливою складовою їхнього розвитку, яка дозволяє інтегруватися у сучасні вимоги сталого розвитку та відповідає стратегічним цілям Європейського зеленого курсу. Інтеграція екологічних стандартів у діяльність кластерів сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля, впровадженню відновлюваних джерел енергії та переходу до циркулярної економіки. [47]

Одним із основних аспектів екологічної трансформації є використання відновлюваних джерел енергії. Сонячна, вітрова та біоенергетика стають важливими елементами енергетичної системи кластерів, знижуючи їхню залежність від традиційних джерел енергії. Це дозволяє не лише зменшити витрати на енергоспоживання, але й скоротити викиди парникових газів, що відповідає вимогам кліматичної політики ЄС.

Важливу роль у екологічній трансформації відіграє впровадження принципів циркулярної економіки. Відходи виробництва можуть бути перетворені на ресурси для створення нових продуктів, що сприяє зменшенню обсягів сміття та раціональному використанню природних ресурсів. Наприклад, аграрні кластери можуть використовувати біомасу для виробництва енергії, а промислові кластери – переробляти відходи для створення сировини.

Екологічна сертифікація продукції кластерів підвищує її привабливість на міжнародних ринках. Європейські споживачі все частіше обирають продукцію, що відповідає екологічним стандартам, а екологічне маркування є важливим інструментом для виходу на ринки ЄС. Крім того, участь кластерів у міжнародних програмах, таких як Horizon Europe і LIFE, дозволяє залучати фінансову підтримку для реалізації екологічних проектів.

Цифровізація та екологічна трансформація кластерів є взаємодоповнюючими процесами, які створюють основу для інноваційного та сталого розвитку. Наприклад, використання цифрових технологій дозволяє оптимізувати екологічні практики, моніторити рівень викидів, прогнозувати споживання ресурсів та впроваджувати енергоефективні рішення. Водночас екологічна орієнтація сприяє підвищенню якості продукції кластерів, що робить її конкурентоспроможною на міжнародному ринку.

Інтеграція цифрових і екологічних підходів у кластерну політику України є стратегічно важливим завданням у рамках євроінтеграції. Це дозволяє модернізувати економіку, забезпечити її сталий розвиток та підвищити рівень конкурентоспроможності на глобальних ринках. Впровадження таких стратегій вимагає активної участі держави, зокрема у створенні нормативно-правової бази, стимулюванні інвестицій, розвитку освітніх програм та залученні міжнародної підтримки. [48]

Цифровізація та екологічна трансформація кластерів є ключовими елементами розвитку сучасної економіки України. Вони забезпечують підвищення ефективності управління, створення інноваційного середовища та інтеграцію у глобальні економічні процеси. Ці стратегічні напрями не лише відповідають викликам сучасності, але й створюють передумови для сталого розвитку країни, що відповідає цілям євроінтеграції та глобальним стандартам.

Висновки до розділу III

Аналіз сучасного стану публічного управління кластеризацією економіки України, її проблем і перспектив розвитку, а також можливостей адаптації французького досвіду дозволяє зробити низку важливих висновків.

По-перше, кластеризація економіки є одним із ключових інструментів підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку національної економіки. Однак в Україні стан публічного управління кластеризацією характеризується значними проблемами, серед яких відсутність чіткої нормативно-правової бази, недостатня фінансова підтримка та слабка організаційна взаємодія між державою, бізнесом і науково-дослідними установами. Ці проблеми стримують розвиток кластерів, обмежуючи їхній потенціал як рушіїв економічного зростання.

По-друге, фінансова підтримка кластерів в Україні залишається на низькому рівні. Брак державних субсидій, грантів, пільгового кредитування та податкових стимулів створює фінансові бар'єри для учасників кластерів, особливо малого та середнього бізнесу, який є основою кластерної структури. Це суттєво обмежує можливості розвитку кластерів, модернізації виробництва та впровадження інновацій.

По-третє, в Україні спостерігається недостатній рівень організаційної взаємодії між учасниками кластерів. Відсутність належної інфраструктури, такої як інноваційні хаби, технопарки та бізнес-інкубатори, ускладнює співпрацю між бізнесом, наукою та державою. Крім того, дефіцит кваліфікованих кадрів і спеціалізованих освітніх програм у сфері кластеризації знижує ефективність функціонування кластерів.

По-четверте, французький досвід кластерної політики є важливим прикладом для України. Франція успішно реалізує модель кластеризації, яка базується на тісній співпраці між бізнесом, наукою та державою, активній фінансовій підтримці, стратегічному фокусі на регіональний розвиток і екологічну стійкість. Адаптація цього досвіду до українських реалій може

сприяти створенню ефективної кластерної політики, яка відповідатиме сучасним викликам і потребам.

По-п'яте, цифровізація та екологічна трансформація є ключовими складовими сучасної кластерної політики. Впровадження цифрових платформ, використання технологій великих даних, штучного інтелекту та автоматизації дозволяє підвищити ефективність кластерів, забезпечити їх інтеграцію у глобальні ринки та розширити експортний потенціал. Інтеграція екологічних стандартів у діяльність кластерів, зокрема перехід на відновлювані джерела енергії та впровадження принципів циркулярної економіки, забезпечує відповідність вимогам Європейського зеленого курсу та сприяє сталому розвитку.

По-шосте, міжнародна інтеграція українських кластерів є стратегічним завданням. Участь у програмах Європейського Союзу, таких як Horizon Europe, Cosme, LIFE та інших, дозволяє отримати доступ до фінансування, передових технологій і міжнародного досвіду. Інтеграція українських кластерів до європейських інноваційних мереж сприяє їхньому включенню у глобальні ланцюги створення доданої вартості.

Таким чином, для успішного розвитку кластерної політики в Україні необхідно впроваджувати системні зміни, спрямовані на створення прозорої нормативно-правової бази, посилення фінансової підтримки, розвиток інфраструктури, стимулювання цифровізації та екологічної трансформації, а також інтеграцію в міжнародні економічні процеси. Реалізація цих заходів сприятиме інноваційному розвитку України, підвищенню її конкурентоспроможності та ефективній інтеграції в європейський економічний простір.

ВИСНОВКИ

Кластеризація економіки є ефективним інструментом публічного управління, який дозволяє підвищувати конкурентоспроможність національної економіки, стимулювати інноваційний розвиток і сприяти регіональній інтеграції. Завдяки правильно сформованій політиці публічного управління кластеризацією держава може інтегрувати науковий, виробничий та управлінський потенціал, створюючи синергію між усіма учасниками економічного процесу. Це забезпечує комплексний підхід до розвитку, де публічне управління виступає координатором та рушійною силою ефективного функціонування кластерів.

Державна політика у сфері публічного управління кластеризацією має ключове значення для створення сприятливих умов розвитку кластерів. Вона передбачає формування нормативно-правового середовища, яке регулює діяльність кластерів, забезпечення фінансової підтримки через субсидії, гранти та податкові стимули, а також розвиток інфраструктури для підтримки кластерної діяльності. В Україні публічне управління кластеризацією стикається з викликами, такими як відсутність спеціалізованого законодавства, слабка координація між учасниками кластерів і недостатня фінансова підтримка. Це ускладнює реалізацію кластерного підходу, стримуючи економічний розвиток та інноваційну активність.

Франція є прикладом успішного впровадження публічного управління кластеризацією через програму «Полюси конкурентоспроможності». Французький досвід демонструє ефективність активної ролі держави у розвитку кластерів завдяки тісній співпраці з бізнесом і наукою, активній фінансовій підтримці та інтеграції у міжнародні інноваційні мережі. Ця модель підтверджує, що державне управління може створювати середовище, де кластери стають двигунами економічного зростання, стимулюючи впровадження інновацій і забезпечуючи рівномірний розвиток регіонів.

Адаптація цього досвіду до українських умов є перспективним напрямом реформування публічного управління кластеризацією.

Сучасні виклики визначають цифровізацію та екологічну трансформацію як основні вектори розвитку публічного управління кластеризацією. Держава має відігравати провідну роль у впровадженні цифрових технологій, таких як великі дані, штучний інтелект і автоматизація, для оптимізації діяльності кластерів. Одночасно необхідна активна підтримка екологічної трансформації через стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, впровадження принципів циркулярної економіки та забезпечення відповідності вимогам Європейського зеленого курсу. Ці напрями є стратегічно важливими для забезпечення сталості та міжнародної конкурентоспроможності кластерів.

Інтеграція українських кластерів у європейські інноваційні мережі, такі як Horizon Europe та Cosme, є одним із ключових завдань публічного управління. Цей процес включає створення умов для участі кластерів у міжнародних програмах, налагодження партнерств і забезпечення доступу до передових технологій та фінансування. Ефективне публічне управління у цій сфері сприятиме зміцненню позицій України в глобальному інноваційному просторі, інтеграції її економіки до європейських ринків та забезпеченню сталого розвитку національної економіки.

На основі проведеного дослідження та отриманих результатів у цій роботі, сформульовано рекомендації, спрямовані на вдосконалення публічного управління кластеризацією економіки в Україні. Вони враховують сучасні виклики, адаптацію міжнародного досвіду та національні особливості, що робить їх практично значущими для реалізації в умовах євроінтеграції:

1. Розробка нормативно-правової бази

Публічне управління має забезпечити створення чіткої нормативно-правової бази, яка визначатиме правовий статус кластерів як окремої економічної одиниці, регламентуватиме їхню діяльність та забезпечуватиме прозорі механізми державної підтримки. Важливо гармонізувати національне

законодавство з директивами Європейського Союзу, щоб адаптувати кращі практики європейської кластерної політики.

2. Фінансова підтримка кластерів

Органи публічного управління повинні запровадити ефективні механізми фінансування кластерів, зокрема грантові програми, співфінансування кластерних ініціатив та пільгове кредитування. Це сприятиме залученню малих і середніх підприємств до кластерних програм та забезпечить доступ до ресурсів для їхнього розвитку.

3. Розвиток інфраструктури кластерів

Державна політика має спрямовуватися на створення сучасної інноваційної інфраструктури, включаючи інноваційні хаби, технопарки, дослідницькі центри та бізнес-інкубатори. Особливу увагу слід приділити модернізації логістичної, транспортної та інформаційної інфраструктури для забезпечення ефективного функціонування кластерів.

4. Стимулювання цифровізації та екологічної трансформації

Публічне управління має активно підтримувати цифровізацію кластерів, забезпечуючи впровадження цифрових платформ для обміну даними, моніторингу та управління. Необхідно сприяти інтеграції передових технологій, таких як великі дані та штучний інтелект, а також підтримувати екологічну трансформацію кластерів через розробку програм із сертифікації продукції, впровадження відновлюваних джерел енергії та принципів циркулярної економіки.

5. Інтеграція у міжнародні інноваційні мережі

Органи публічного управління мають розширювати участь українських кластерів у міжнародних програмах, таких як Horizon Europe, Cosme та LIFE. Важливо забезпечити сертифікацію кластерів за європейськими стандартами та створити національну платформу для інтеграції у міжнародні інноваційні мережі.

6. Розвиток людського капіталу

Публічне управління повинно сприяти розробці освітніх програм для

підготовки фахівців у сфері кластерного управління та інноваційного розвитку. Університети та науково-дослідні установи слід активно залучати до кластерних ініціатив, а мобільність кадрів необхідно підтримувати через міжнародні освітні програми, такі як Erasmus+.

Реалізація цих рекомендацій сприятиме створенню ефективної кластерної політики, яка забезпечить інноваційний розвиток, підвищення економічної конкурентоспроможності та інтеграцію України до європейського економічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
2. Delgado, M., Porter, M. E., & Stern, S. (2014). *Clusters, Convergence, and Economic Performance*. *Research Policy*, 43(10), 1785–1799.
3. European Cluster Observatory. (2022). *European Cluster Trends: Overview of Cluster Developments in Europe*.
4. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (2007). *Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches*. OECD Publishing.
5. Sölvell, Ö., Lindqvist, G., & Ketels, C. (2023). *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm: Ivory Tower.
6. French Government. (2021). *Les pôles de compétitivité en France: Bilan et perspectives*.
7. Assemblée des Chambres Françaises de Commerce et d'Industrie (ACFCI). (2008). *Les pôles de compétitivité : catalyseurs d'innovation et de croissance*. Paris : ACFCI.
8. Ketels C. *Clusters and Cluster Initiatives in Modern Economies*. Harvard Business School, 2013.
9. Martin R., Sunley P. *Deconstructing Clusters: Chaotic Concept or Policy Panacea?* *Journal of Economic Geography*, 2018.
10. Шаблій, О. І. (2021). Глобалізовані моделі кластерного розвитку в умовах європейської інтеграції України. *Соціально-економічні студії*, №3, с. 19-27.
11. Карп, І. І. (2021). Інноваційні моделі кластерного розвитку в умовах цифрової економіки. *Економічний часопис*, №3, с. 15-21
12. Кухаренко, Т. Г. (2020). Державна політика підтримки кластерів: міжнародний досвід і українські реалії. *Економіка та держава*, №7, с. 36-42.

13. Міщенко В. А. (2021). Оцінювання ефективності функціонування регіонального інноваційного кластеру. *Interaction of Society and Science: Problems and Prospects: Abstracts of the 30th Intern. Sci. Conf.*, June 15-18, London, England. London: International Science Group, с. 224–230.
14. Мікула, Н.А. (2018). Кластеризація як стратегічний напрям розвитку транскордонного співробітництва України. *Регіональна економіка*, №6, с. 28-35.
15. Brossard, O. & Moussa, I. (2008). Cluster policy in France: Evaluation and Perspectives. *European Planning Studies*, Vol. 16, No. 8, pp. 1141–1157.
16. Pecqueur, B. (1989). Industrial Zones and Territorial Development in France. *Regional Studies*, Vol. 23, No. 2, pp. 145–159.
17. OECD. (2007). *Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches*. Paris: OECD Publishing.
18. Direction Générale des Entreprises (DGE). (2017). *Évaluation des pôles de compétitivité 2013-2016*. Paris : Ministère de l'Économie et des Finances. URL: <https://www.economie.gouv.fr/dge/poles-de-competitivite> (дата звернення: 24.10.2024).
19. French Ministry of Economy and Finance. *Les pôles de compétitivité: Une politique de soutien à l'innovation et à la croissance*. URL: www.economie.gouv.fr. (дата звернення: 24.10.2024).
20. Moulaert, F. (1995). Cluster-based Innovation Policy in France: From the Industrial Zones to the Competitiveness Poles. *European Urban and Regional Studies*, Vol. 2, No. 3, pp. 243–256.
21. Офіційний сайт програми Pôles de compétitivité. URL: <https://competitivite.gouv.fr>. (дата звернення: 24.10.2024)
22. Levy, R. (2007). Les pôles de compétitivité en France : un modèle original de collaboration entre acteurs publics et privés. *Économie et Statistique*, n° 403-404, pp. 125-141.

23. Motte, D., & Schieb-Bienfait, N. (2008). Clustering and Competitiveness Policies: The Case of French Competitiveness Clusters. *Géographie, Économie, Société*, 10(2), pp. 153-177.

24. Secrétariat Général pour l'Investissement (SGPI). (2019). Les pôles de compétitivité à l'ère de l'innovation collaborative. URL: <https://competitivite.gouv.fr>. (дата звернення: 24.10.2024)

25. Ministère de l'Économie, des Finances et de la Relance. Les pôles de compétitivité : une politique de soutien à l'innovation et à la croissance. URL: www.economie.gouv.fr (дата звернення: 24.10.2024)

26. France Clusters. Clusters et pôles de compétitivité en France : Panorama et enjeux. URL: www.franceclusters.fr (дата звернення: 24.10.2024)

27. Assemblée nationale française. Rapport sur l'évaluation des pôles de compétitivité. URL: www.assemblee-nationale.fr (дата звернення: 24.10.2024)

28. CGET (Commissariat Général à l'Égalité des Territoires). Les pôles de compétitivité : un levier de développement territorial. URL: www.cget.gouv.fr

29. Bpifrance. Les pôles de compétitivité et le financement des projets d'innovation. URL: www.bpifrance.fr (дата звернення: 24.10.2024)

30. DGE (Direction Générale des Entreprises). Les pôles de compétitivité : bilan 2020 et perspectives. URL: www.entreprises.gouv.fr (дата звернення: 24.10.2024)

31. INSEE (Institut national de la statistique et des études économiques). Les impacts économiques des pôles de compétitivité en France. URL: www.insee.fr (дата звернення: 24.10.2024)

32. Cap Digital. Cap Digital : Pôle de compétitivité dédié à l'innovation numérique. URL: www.capdigital.com (дата звернення: 24.10.2024)

33. Aerospace Valley. Un cluster au service de l'industrie aéronautique et spatiale. URL: www.aerospace-valley.com (дата звернення: 24.10.2024)

34. Les Echos. Les pôles de compétitivité : moteur d'innovation et de croissance. URL: www.lesechos.fr (дата звернення: 24.10.2024)

35. Ministère de l'Agriculture et de l'Alimentation. (2020). Plan de Compétitivité et d'Adaptation des Exploitations Agricoles. URL: <https://agriculture.gouv.fr>. (дата звернення: 24.10.2024)
36. Direction Générale des Entreprises (DGE). (2017). Évaluation des pôles de compétitivité 2013-2016. Paris: Ministère de l'Économie et des Finances. URL: <https://www.economie.gouv.fr/dge/poles-de-competitivite>. (дата звернення: 24.10.2024)
37. Антонюк Л. Л. Кластери в інноваційній економіці: теорія і методологія. Київ: КНЕУ, 2020. 120 с.
38. Осадчук О. В. Перспективи розвитку кластерів в Україні: сучасний стан та основні проблеми. Економіка України. 2022. №6. С. 24-26.
39. Степаненко О. В. Кластерна політика України: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник економічної науки України. 2023. №4. С. 35-38
40. OECD (2020). Clusters in the global economy. URL: <https://www.oecd.org>. (дата звернення: 24.10.2024)
41. Кудіна Т. О., Шевченко Л. В. Формування кластерного підходу до управління економікою регіонів: теоретико-методологічні аспекти. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 34–40.
42. Петренко І. Г. Структурні проблеми кластеризації економіки України: стан і перспективи. *Науковий вісник ХНЕУ*. 2021. № 4. С. 92–97.
43. Коваленко Т. М. Кластери в Україні: проблеми фінансування та організаційної взаємодії. *Фінанси України*. 2021. № 6. С. 45–53.
44. Французький досвід публічного управління та його адаптація в Україні / Ю. І. Петров. – Київ: Центр європейських студій, 2021. 201 с.
45. Біла С. О. Кластери як інструмент регіонального розвитку в контексті євроінтеграційних процесів. Вісник економічної науки України, 2021, №3, с. 45–50.
46. Василенко В. А. Стратегії розвитку кластерів: європейський досвід та перспективи для України. Київ: Логос, 2022.

47. Гаращук О. В. Публічне управління в умовах євроінтеграції: кластерний підхід. Державне управління та місцеве самоврядування, 2020, №2, с. 123–128.

48. Демиденко Л. М. Інноваційно-інтеграційна модель кластеризації економіки України. Економіка і управління, 2021, №5, с. 76–82.